TULA-online.org

Франц Кафка

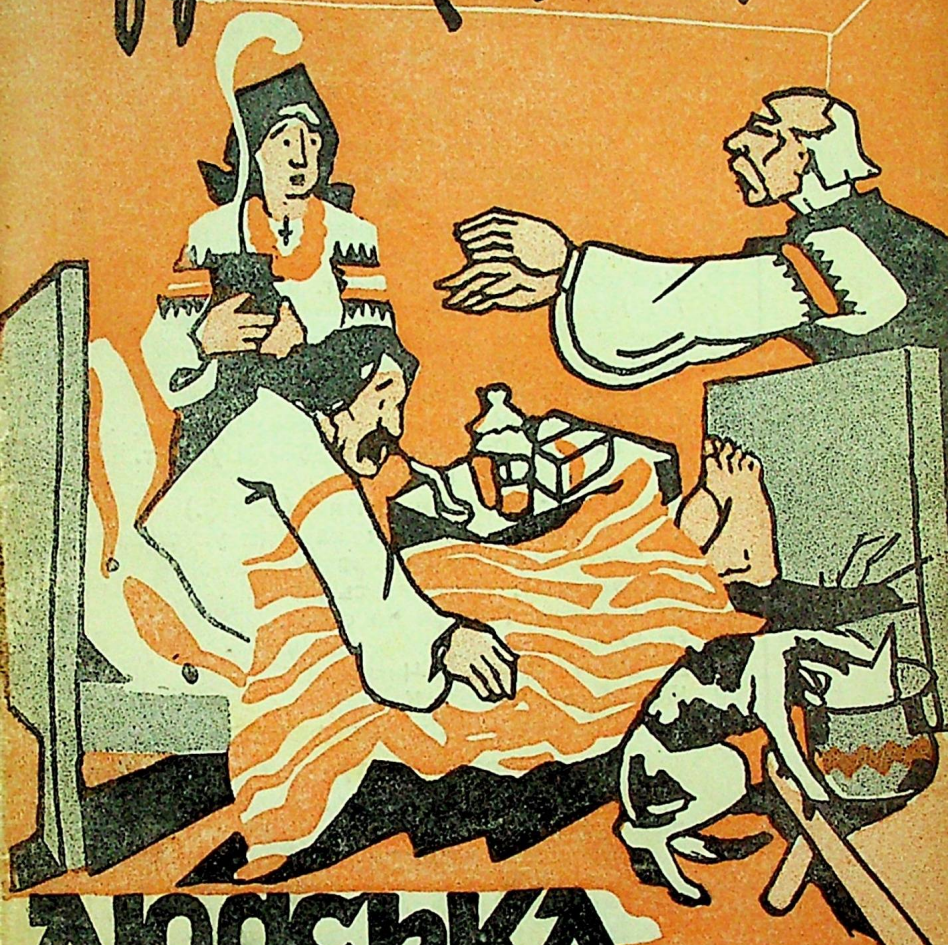

Людська вдячність

„УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА“

Виходить щомісяця в обємі 8 аркушів друку.

Досі вийшли такі твори:

1. *Д. Мордовець*: Гайдамаки т. I.
2. *Д. Мордовець*: Гайдамаки т. II.
3. *М. Гоголь*: Страшна Помста
4. *В. Радич*: Максим Залізняк т. I.
5. *В. Радич*: Максим Залізняк т. II.
6. *С. Даушкін*: Опанас Тятива
7. *О. Турянський*: Син Землі т. I.
8. *О. Турянський*: Син Землі т. II.
9. *І.П. Горішівський*: Під прапори Хмельницького
10. *Галина Журба*: Зорі світ заповідають
11. *М. Голубець*: Вчорашня лєгенда
12. *П. Свій*: Степові оповідання
13. *І. Ольбрахт*: Розбійник Микола Шугай т. I.
14. *І. Ольбрахт*: Розбійник Микола Шугай т. II.
15. *В. Будзиновський*: Гремить
16. *В. Кархут*: Вістря в темряві (сконф.)

16. а. *М. Голубець*: Рік грози і надій (друкується)

17. *А. Чайковський*: За наживою
18. *І. Керницький*: Святоіванські вогні
19. *М. Голубець*: Гей, видно село...
20. *О. Ю. Федькович*: Вибір творів
21. *Ю. Косач*: Сонце в Чигирині
22. *Жіль Верн*: Замок у Карпатах
23. *Франц Коковський*: Людська вдячність

ПЕРЕДПЛАТА:

місячно зл. 0·95, квартально зл. 2·60,
піврічно зл. 5·—, річно зл. 9·60.

АДРЕСА:

„УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА“

Львів, ул. Косцюшка 1 а.

Чекове Конто П.К.О. 500,277. з допискою „У. Б.“

TULA-online.org

„УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА“

Ч. 11 (23) ЛИСТОПАД 1934

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ

ЛЮДСЬКА ВДЯЧНІСТЬ

та інші, веселі оповідання

З передмовою
Миколи Голубця

ЛЬВІВ

НАКЛАДОМ ІВАНА ТИКТОРА

TULA-online.org

Друковано 5.000 примірників.

Обгортка рисунку **Юрія Кирієнка.**
Портрет автора рисунку Льва Геца.

Друк. Медицький—Тиктор, Львів, Бляхарська 9. Тел. 34-6

TULA-online.org

Франц Коковський

TULA-online.org

TULA-online.org

ПЕРЕДМОВА.

Автор нашої збірки — Франц Коковський, виступив на літературну арену рівночасно з пробоєвим гуртом »Молодої Музи«. Уроженець Бережан (1885 р.) в родинному місті покінчив гімназійні студії (1906 р.), почім записався на фільософічний факультет львівського університету, де студіював клясичне мовознавство й фільософію. Як учасник студентської демонстрації проти професорів-шовіністів — Віняжа й Грузєцкого, був виключений з університету, та арештований, просидів »на Баторого« майже два місяці. Покинувши тюремні мури, вписався Коковський на університет у Грацу, а по скінченні карного процесу проти студентів-демонстрантів у Відні, перенісся на правничий факультет черновецького університету. В 1910 р. перенісся з Черновець до Львова, де закінчив правничі студії й почав адвокатську конціпієнтуру.

Війна й російська інвазія заскочила Коковського в містечку Козовій, де й перебув він цілу війну. Розвал Австрії й повстання Західньо-Української Народньої Республики, покликали його на становище місцевого, державного комісаря.

З Козової перейшов Коковський до Бережан, де, по скінченні адвокатської практики, отворив самостійну канцелярію.

В 1924 р. покинув Коковський адвокатуру й вступив до суду. Зразу, як повітовий суддя в Підгайцях,

TULA-online.org

а від 1928 р. як окружний суддя в Сяноці, на Лемківщині.

Ще як учень другої, гімназійної кляси, був Коковський членом тайного, самоосвітнього гуртка, основаного д-ром Зеноном Кузелею, д-ром В. Кушнірем, П. Бойком та іншими, тогочасними учнями бережанської гімназії. В четвертій клясі був одним з учасників т. зв. »популярних концертів«, що їх, підчас шкільних ферій, улаштовували по сільських читальнях Бережанщини Др. Кузеля, проф. М. Лепкий та о. Качала.

По матурі, перейшовши до Львова, працював Коковський в редакціях »Руслана«, »Гайдамаків«, »Громадського Голосу« й »Жала«, а якийсь час був самостійним редактором »Зеркала«. В Чернівцях був співробітником »Буковини« та »Руської Ради«, що її, якийсь час, редагував самостійно. Непорозуміння поміж редакцією »Руської Ради« (Коковський, Лесь Гринюк і Лев Смулка) та видавцями (Омелян Попович і Єротей Пігуляк), як теж неприхильне становище буковинських »авторитетів« до галицьких »зайдів«, привели до демонстративного уступлення редакції »Руської Ради« в цілости. Редакцію часопису перебрав на себе Омелян Попович, а Коковський найшовся на посаді редактора »Народнього Богацтва« й »Хлібороба«, що їх видавала черновецька »Селянська Каса«.

Позатим друкував Коковський свої прозові й поетичні твори в журналі для молоді »Дзвінку«, »Руській Хаті« пок. Р. Сембратовича, »Бжолі«, »Промені«, та »Ділі« до війни, та »Вперед!«, »Новому Часі«, »Нашому Прапорі«, »Рідній Мові«, »Рідній Школі«, »Життю і Знанню«, »Українському Голосі« та »Українському Бескиді«, по війні.

Багато праці віддав Коковський для українського театру, перекладаючи для його сцени такі пєси, як »Романтичні« й »Сірано де Бержерак« Ростана, »Кон-

TULA-online.org

церт« Бара, »Злодій« Бершгайна, »Свято Миру« Гавптмана, а крім цього лібретта опер і опереток, як »Евген Онєгін«, »Травіята«, »Оповідання Гофмана«, »Циганське Кохання«, »Орфей у пеклі« та інші.

Розмірно багатий є теж книжковий дорібок нашого автора. В 1907 р. вийшла у Львові, накладом М. Петрицького, перша збірка його поезій п. з. »Сердешні Струни«. В 1909. р. накладом А. Куриласа, вийшла чергова збірка поезій Коковського п. з. »Настрої«. Тогож таки року, в Чернівцях, вийшла накладом Л. Киселиці збірка віршів для дітей, п. з. »Малим Другам«. Діточу літературу обагатив Ф. Коковський ще такими книжечками, як сценка »В ніч св. Миколая« (Львів 1932, накладом М. Таранька), та збірка оповідань про дітей-героїв п. з. »За Україну« (Львів 1934, тимже накладом). В цьомуж році опублікував Коковський першу збірку своїх оповідань-гуморесок, п. з. »Вчорашні дні«.

З перекладів драматичних пєс та лібрет появилися друком »Романтичні« Ростана (1908.), »Травіята« (1908.) та »Евген Онєгін« (1909.), усі накладом О. Стадника. В 1910 р., накладом черновецької Селянської Каси вийшла його перерібка розвідки Шарля Жіда про кооперацію, та брошура п. з. »Що таке кооперація«, видана д-ром Л. Когутом. Тамже, у томуж році, накладом Селянської Каси, вийшла перерібка капітального, двотомового життєпису Т. Шевченка, написаного О. Кониським.

Під теперішню пору підготовляє Коковський чергову збірку оповідань для молоді, п. з. »Слідами забутих предків«.

— — — — — — — — —

Франц Коковський, що почав свою літературну карієру як автор двох поетичних збірок, доволі скоро проміняв золоту ліру відхненого поета на срібний леміш культурно-освітнього працівника-популяризатора. Тверде життя, з своїми буденними вимогами й усе свіжими зав-

TULA-online.org

даннями, промовило до нього більш переконливо, аніж фантастичні мрії й поривання »юних днів, днів весни«. Може й втратив на цьому Коковський-мистець, але коли не зискав, то заслужився для справи Коковський-громадянин. В мініятурі сталося з ним те саме, що з Франком, творчим велигнем, що розміняв свої підхмарні злети й амбіції на дрібну монету твердого обовязку й громадської служби.

А всеж таки, як оповідач має Коковський своєрідне обличчя. Оповідає про те, що бачив і пережив, з усмішкою доброзичливого, невимущеного гумору. Не видумує своїх героїв, не комплікує ситуацій, а тільки оповідає чітко й зрозуміло передає уривки фільмів життєвої обсервації. Не переборщуючи в реалізмі життя свого найблищого, інтеліґентського окруження, не доводить до карикатури етнографізму, окружаючого його народнього побуту. Під тим оглядом мають його погідні оповідання цінність »людських документів«, тому вони легкі для лектури й чуттєвого сприймання, в тому теж і криється їх літературна вартість.

Микола Голубець.

TULA-online.org

ЛЮДСЬКА ВДЯЧНІСТЬ

I.

Старий Гриц лежав обгазний на постелі. Бетежний бил. Якийси боляк всадився йому в горло та мукарив го. Гриц не міг ні дихати, ні їсти, ні пити. Витріщив лем на хижу замлоєні болем очиска, а пак покліпував повіками і глипав довкола.

А в хижі стояла при шпоргеді його жена, Фенна, мішала в кайстронку бобальки із ярцевої, млинцкої трапези та йойчала.

— На когож ти мене, Грицу, кидаш, што ти зо мною подіваш? Чого ти мене гнеськи поневинні саму на тому боскому світі фантою зохабляш? Хибаж я ті не жена била, не ґаздинила?

Йойчала, аж увци, што в підпалку били, блеяли зо страху, а пес Брисько вліз у хижі під лаву і вияв як вовци.

Старий Гриц хрипів та пискав грудьми, як пищком. Лице його чимраз більше багровіло, здавалося, што ось-ось боляк Грица вдушить. А Фенна йойчала у голос та мішала бобальки, што бевшали в кайстронку.

А пак відставила Фенна кайстронок, процідила бобальки, насипала їх у гарщок, помастила грудкою, тицьнула Грицеві під ніс тай стала го лялючити гей дитину.

— Їж, їж, мій ґаздо примиленний! Їж помалючки! Я їх нароком ті зварила, може прослизнеться капку.

І тицяла му ложку повну бобальків до ґамби,

TULA-online.org

принукувала їсти. Гриц мотав главою на вшиткі боки. Очима їв би тоті бобальки, а пак горло не прімаг. Лем пальці рук згинав та розпростовував, гейби чіпався життя, што тікало.

II.

Відчинилися двері, до хижі прийшов старий баюс, Ваньо. Мудрак він бил, а вшиткі рахували його козубом. Але Фенна зважилася і його просити, штоби рятувати Грица.

Ваньо підійшов до Грица, запомурився, впялив у його свої гострі здрінки. Гриц зо страху запискав ще веще грудьми. Здавалося му, што вже надходить смерть. Метнувся, хотів зірватися і тікати — не міг.

А Ваньо смотрив довго-довго. А пак підішов до мисника, взяв кайстронок, набрав вугликів із шпорґеді, вийняв із дзендрачка коштивал, бібки, бзик, а пак ще коцьорбин квіт, насипав на вуглики та став обкаджувати Грица.

Підтикав му кайстронок під ніс, прикладав до грудий, до ніг. В хижі від того диму вчинився такий воздух, што Гриц барз здушився, лем капку пискав грудьми, щеберщався та помотував лем главою.

А пак дал Ваньо подержати кайстронок Фенні. Фенна, што досіль держала в руках гарщок з бобальками, тицьнула гарщок тот на лаву, а сама хопила кайстронок. Кашляла та душилася від диму, а пак дивилася на Грица і Ваня.

Ваньо став во главах Грица і розмахував руками у воздусі і дудрав:

— Не боли біль, боляк, болячище, бо Боска Матка казала, штоби ти не оминався, в горлі його не саджався, штоби ти тихойко, легойко по горішному тілі

TULA-online.org

розходжався, на чужі води сплив, а з того Грица хрещеного, нареченого крови ни пив!

III.

І Бриcько див тіжек доціпливий на тоті ліки. Висунувся з під лави та смотрив, што твориться. Такого він ще у свойому довгому, чотиролітньому життю не видав. Нащурив вуха, сховав хвіст під себе та зачав підходити ближче. А як із лави повіяло на його принадним запахом грудки та бобальків, підповз к ній, сперся передніми лабами на лаву та всадив морду у гарщок.

Покушав: добрі бобальки! Хопив їх кусціцьок г писок тай втюк під лаву. Ждав, чи хто не буде го цеперити. Але на Бриська ніхто не смотрив, то він зась підповз до бобальків, зась хопив веце, а пак зїв. А як і тоди нихто не то што не цеперив, а пак не накивпув, Бриcько вже не тікав, лем причепився до гарщка, а пак торощив вшиткі бобальки.

Ваньо та Фенна смотріли на Грица, ніколи їм било на бобальки позирати. Мабудь і забили про ні. За те тоті песячі манебри бачив Гриц. Жаль му било бобальків, а не міг ништо промовити. Очима лем водив від Ваня до Фенни, а пак на лаву до бобальків, мовби на віцки давав, што там твориться. А Ваньо та Фенна не знали, што Гриц хце. Їм здавалося, што боляк Грицеві в горлі так вертить, што Гриц аж очима завертат.

Але як Бриcько добитливо прічипився до бобальків, стало Грицеви жаль, што його праца на невер ідет. Дошпилило йому! Зібрався в собі, напружив вшиткі свої сили та гівкнув:

— Бобальки!

TULA-online.org

А ропа помішана з кервою та слиною потекла му з рота. Боляк тріс!

Як почула Фенна про бобальки, остовпіла. А далі: смот! — а Бриська решту їх доїдат. Як не кинеться Фенна на Бриська, як не зачне цеперити.

Бриська покинув кус недоїджених бобальків, а навтеки. Тікав, што сили!

А в хижі Гриц випльовував решту ропи та кричав до жени за молоком. Полекшало йому заразіцьо, міг устати з постелі, нич не штампувало.

— — — — — — — —

Набрався Ваньо всіняκого добра у Грица та Фенни за свої ліки. А Бриська довго сидів в куточку ліпалка та вилизував свій обцеперений хирбит.

Очевісні, людська вдячність!

TULA-online.org

ЛІКИ

I.

Брез тоту стару фанту, Пайзу, зарва в хижі сталася. Фрас єй якийси підкусив. Злюбувалася. В хижі двоє синове з женами, третій лем з воська вивертав, штирі унуки є, а бабі хлопа захотілоси. А бабі ще пак пять пятьдесять років! Видайкували синове, йойчали їх жени, баба фалачна і ратунку ни є.

Нашла сой фраїра, шебеняка, бетяра, што єй набланджав, розпаюдилася і не ганьбиться.

Омерза з бабою та згриза. Ще кедьби баба нич не мала, фрас єй бер, нехби заздзірґалася тому лонферови на шию, клопоту не билоб у хижі. А ту вшиткий маєток старої: хижа, поле, а ще пак штири пари домарів, вшиткий статок. Хто загавтує, што тот бегяр, як лем зо старою ожениться, вшитким із хижі гибати не повість. Він тото і не віцки дават. Вшитко на невер піде!

Нияк у баби видайкати, нанич гівки та праск. В хижі такий торофій водится, што хрань Боже!

Почали синове поради шимбрити де лем могли. І до босоркані ходили і до Шльоїми, всіняк рятувалися, нич не помагат.

А ту лем через неділю — весілля. Симинував панотец, што не звінчат, ба, Пайза не глупа! Повідат, што навзбард до ксендза піде, а тот подаремници звінчат, найже панотец варе!

Уж і увцю закололи, стара балец спекла, палюнки купила, гудаків з гуслами зеднала — поклалася

TULA-online.org

з нима. А в хижі плач і сум вшиткий день боский.

А в суботу наймладшому синови, Грицеви, якаси думка шибнула до глави. Зібрався, хопив куря під паху таї поїхав.

Нихто не знат, кадивань Гриц поїхав, а він тадивань, до вірого Вася. Суций баюс Васьо бил, бобонив барз добре.

Приїхав Гриц тадивань, повідат свою флагу. Поради шимбрит. Васьо слухав, а пак покус подумав. Вийшов з хижі, а пак принюс якиси коштиван, дав Грицеви, пошепотав штос на вухо таї одпустив домню.

Вивертав Гриц одсиля до хиж і братів лем на раду покликав. Радили кус часу, а як прийшли в хижу, мамонят стару. Словами лем її марузґают, мовби змаголили. Мамоном лем масники мамонят.

Жени їх дораз остолпіли, а пак зачали молибати, вадитися, юдати, троха не чубаются, накляцтвами шмарят. Але як ґазди накивнули, змовкли.

II.

Зоран вирядилися до церкви. Стара Пайза пристроїлася геї на зальоти, коло неї три синове геї ялиці, а за ними тіжек жени з дітьми.

Приїхали вшиткі в церкву, молитвают, а люди дивуются. Нихто не знат, што є. Сам панотец доціпливий, а жак при апостолі трижди ошибся.

Скінчилася співана хвала божа, люди повиходили з церкви, поставали на вулици, дивуются. Ґаґрают доминаются, призираются лем, што пак буде. А Пайза як пава! Заглянула лем подалік свого шебеняка таї — смоне! — рукою на него кират, примиленно поздоровкат.

— Подь гев, дзьомні — повідат.

Але пок тот підійшов, Гриц повідат Пайзі:

TULA-online.org

— Ци ви, мамусь, направду на таку бетегу зважилися?

Пайза ся здивувала і повідат:

— Гей, очевісні! А што, ци я вже така стара, што ґазди не варта. Ох синку, кедьби ти знав, як гво мі кров розпаюдилася.

— Е, подьте гев, вера Божа, дораз єй капку простудиме! — закричали вшиткі три синове.

І фришно хопили Пайзу за руци та ногі тай шмарили гев, до дзьомпари, у блато. А в дзьомпарі барз зимна вода била! Баба гівкат, нич не помагат.

Допинают люди, юдают, нихто не заштампує, стомір лем, гамор та спрічка весде. Лацно вимочили сини Пайзу, змазурили оплічу, брушляк, кармани, кабат — вшиткі лахи!

— — — — — — — —

Мукарилася Пайза довго за пецом од тих ліків, стукала лем, сумутувала, але веце пак мужа нехце.

TULA-online.org

З Л О Д І Ї

І.

Цілий боский день била така жара, што вшитке село ждало бурі. І нім вечерниця зявилася на небі, надійшла така вітерниця і лія, што мало не затопила вшиткого села. А з нею прийшли вітор, лискавки та гирмоти, аж страшно било. Люди позаслонювали вигляди, сіділи потемки в хижах та ждали, што далі буде.

А тимчасом у Лешків півпалок стрілив перун, а півпалок дораз запалився ясним поломенем. Метнулися Лешкові рятувати та Лешко заштампував: »хрань Богойку гасити вогень від перуна!«

І так від півпалка загоріла клеть, конярка, а там і хижа.

Ясним заревом освітив огень по вшиткому селі, люди розбігалися, поставали та призиралися, баби йойчали, діти похлипували, а худоба, што її Лешкові сини врятували, ричала.

Коло півпалка ходила Лешкова жена та відплакувала увці, што там погоріли.

ІІ.

Хоч літо ще било, треба Лешкові взятися за роботу, клетити нову хижу. Літож не довге, а вечері били такі холодні, што годі било спати в колибі, што її склетив Лешко зо синами. Не знав лем Лешко, чи будувати на самому тому місці, бо люди гварили, што місце щасливе не є. Тому Лешко помандрував аж на друге село, до босорки, розвідати што і як.

TULA-online.org

А як вивертав від босорки, вибрав новий рінок, а під ніч поклав на чотирох углах кус хліба. Зараз смотрит, а хліб лежит на самому тому місці. Лешко забрався до роботи, бо місце, очевісні било добре: нихтож хліба не торкнув.

Став Лешко зо синами вибирати опалінки та обчисляв кілько буде бракувати. Тим, што бракувало Лешко не журився, бо тютчин газда, Ваньо, доповів йому, што дасть кілька ялиць зо свого ліса. А ялиці мав Ваньо в свому лісі такі, што аж любо било на них глянути! З пятьох-шістьох ялиць мож гарну хижу склиїти.

III.

Розчислився ото Лешко з майстром, што треба ще буде чотири ялиці, а Ваньо обіцяв їх дати. Сам навіть обіцяв помочи рубати. Запросив Лешко ще двох сусідів тай у вівторок враз з Ваньом та двома синами о других когутах вийшов в ліс. Ліс бил далеко, може з милю від села, треба било ранком вийти, штоби до вечера впоратися з ялицями: зрубати, обчімхати та попилити на кусні. Несли із собою пили та бренкачі, а Лешко двигав мерендю: адзимку, грудки та зорівку. При роботі требаж себе підкріпити, годі так даром брати від людий ялиці тай роботу.

Лем зійшло сонце, вони підійшли на край Ваньового ліса. Посідали припочати, розпалили вогень, штоби погріти скостенілі руки, гостилися зорівкою та закусували хто адзимкою, хто грудкою. Уїли та упили тай так заговорилися, што й не счулися, як до них підійшов полициян.

— Го, го! А ту што ся водит? — питат.

— А нич, — каже Ваньо. — Лешкові погоріла хижа тай рубатимем ялиці на нову.

— А чиї ялиці?

TULA-online.org

— Мої.
— І ліс ваш?
— Ба!
— А кілко?
— Пятьнадцять моргів.
— А плян мате?
— Плян? Який?
— Што вільно рубати!
— Г моїм лісі?
— Ба!

Дивиться Ваньо на полицияна, чи не жартує, та, здається ні.

— Што то таке, прошу пана? — питат.
— Позволінство зо староства треба мати!
— Г моїм лісі?
— Ба!
— А як ні?
— То посидиш місяць в криміналі та ще й кару заплатиш.

Ниякне міг зрозуміти Ваньо, што йому з власного ліса не мож вирубати кілька ялиць для сусіда. Став просити — нич не помагат. Полициян своє і своє. І всім домів гибати повідат. Заштампував рубати і дость!

IV.

Пішли Лешко з Ваньом до міста поради шимбрити. Зайшли до адуката, так і сяк повідают, а він каже: тепер таке право, хто має більше десяти моргів ліса, мусить мати позвоління від старости, як хоче рубати.

Пішли Ваньо з Лешком до старости позвоління просити, а той:

— А плян є? — питат.

TULA-online.org

— Який?

— Господарчий — кілко і коли можна рубати.

— Ни є! — мовить Ваньо.

— Ну то йдіть до інженіра, най зробить.

Пішли до інженіра, а той за пляш стівку править.

— Пане, — плаче Лешко, — та за стівку дві корові треба дати.

Інженір тільки раменами здвигнув.

— Панцю солодкий, візьміть пятку! — молибає Лешко.

А тот і Лешка і Ваня ухопив за плече тай за двері вишмарив. Засумутувалися Лешко з Ваньом, пішли ще раз до старости, нич не помагат.

— Мус тай мус! — повідат староста.

V.

Нічого не вдієш, треба било вертати домів. А в серці Ваня такий жаль, што воно мало не трісне. Треба било якось серце вспокоїти — зайшли оба по дорозі до Лейби, на Бляхівку. Там і зорівки доброї можна випити і людий розумних стрінути. Сам Лейба така мудра глава, што йому не шинкарем, а паном яким бити. А ще тіжек мож било стрінути у нього одного такого пана, што мав главічку за трьох адукатів. Перше бил він писарем у старости, але його відтіль вишмарили, ба, ще й до криміналу замкли. Відсидів та юж до панів не пхатся, а тільки бідним людям радит. І навіть грошей багато не бере. В того дві-три курки, в того увцю, масло. Все приймат.

Зайшли Ваньо з Лешком на Бляхівку, замочилися та закусують пивом. А все до себе покивують главами, поцмокують та дивуются на што тепер зійшло. Якісь нові права, што ґазді свого ліса рубати не дают.

Не счулися Лешко з Ваньом, як у їх розмову вмі-

TULA-online.org

шався Лейба та витягнув з них все, што їм у серці наболіло. А Лейба мудрец бил! Подумав кус часу, пішов у другу ізбу вертат та повідат:

— Буде десятка, буде добра рада.

Важко било Лешкові за тую десятку, а повідат: буде!

Забрав їх Лейба в другу ізбу, а там сідит тот панок.

— Што і як? — питат.

А Лешко повідат йому свою флаґу.

— За десятку буде добра рада! — повідат панок.

Виймив Лешко таляра, Ваньо додав ще два злотих, заправили ще в Лейби три склянки пива, посідали, а пан зачав їх вчити, што і як зробити.

VI.

Радісно вертали Лешко з Ваньом домів. Ішли та підсміхалися тільки до того, што буде. А як тільки пришли до села, розішлися, гейби й не зналися.

Рано, лем світ, виправив Лешко синів до Ваньового ліса. Штось їм на вухо пошепотав та наказував. Сини забрали бренькачі та пили і пішли. А як вернули домів, лем татцьови главами кивнули. Лешко вбрав скірні, надів на себе чугу тай пішов до Ваня, а з Ваньом до війта.

Прішли, звиталися, а війт питат, што їм треба.

— Ми покластися пришли — повідат Лешко.

— Як?

Трунув Лешко ліктем Ваня, штоби тот гварив, трунув Ваньо Лешка, най він повідат. А Лешко: Мої сини — рече — вкрали г ночи у Ваня ялиці!

— Де?

— Г лісі. Я не хочу, аби люди гварили, што я злодій, хочу чкоду заплатити.

TULA-online.org

— А ви? — питат війт Ваня.
— Приїму! — гварит тот.
— Ну й по справі! — повідат війт.

Поклалися Ваньо з Лешком, що цей заплатив Ваньови таляра, а Ваньо його синам чкоду даруе. І пішли. А на другий день ялиці вже били в Лешка на подвірю і майстри зараз взялися строїти хижу.

VII.

В тиждень доповів хтось полициянам, што Лешкові сини вкрали у Ваня г лісі ялицове дирво. Прийшов полициян до села, зайшов до Лешка.

— Твої сини, питат, вкрали ялиці?
— Ба! — каже Лешко.
— То підуть сидіти до гарешту!

І штось пописав собі, пописав і пішов. А за місяць, як вже Лешко мешкав г новій хаті, приходять до Лешка та його синів зо суду повістки. Пішли всі на справу, пішов і Ваньо з ними, бо його тіжек позвали. Постояли в суді в темних сінях, пождали, врешті їх кличуть. А суддя молоденький, гострий як бритва.

— Ти злодію один з другим — повідат — крав ялиці?

— Крали! — мовлять Лешкові сини.

— Ба, крали, правда, прошу пана сендзі, але я чкоду Ваневі повернув — повідат Лешко.

— Коли?

— Заразісцьо самого того дня.

— Це правда? — питат суддя Ваня.

— Правда!

Зачав суддя шимбрити по паперах, розпитувати, коли била крадіж, а коли бил у селі полициян, а потім питат Ваня:

TULA-online.org

— То чкоди ни є?

— Ба ні!

— Ну, як чкоди ни є, то гибайте домів, суд вас не карат!

Поклонилися низко та скоро виходили зо суду, аби суддя не роздумався.

TULA-online.org

П Е Р Е М О Г Л А

I.

Барз біден бил Васько. Три лем роки, як оженився з Маркою, а вона вже з якимось ґранічером пофіялася і слід за нею загиб. Ще і тих дві стівки талярів, што за віно взяла, сой забрала. А Ваньові лишила лем Анцу, што ей ще треба било молоком лялючити.

Згирився Васько, ціле ґаздівство на невер пішло. А найгірша біда била в тім, што вшиткі люди в сели ще пак допинали, дошпилювали йому. Ті допинки так дошпилили Васькові, што він взяв від людий тікати. Ховався перед ними, гей лишка придумував всінякі способи, штоб із знайомими не стрічатися.

Тому найрадше тікав на друге село до коршми. Там у червоного Лейби, міг собі сам посидіти, подумати, посумутувати. Міг напитися і впитися і нихто тим не журився. А як і там зачали йому допинати, тікав до Дуклі. Там бил найбезпечніший.

Моцну мав главічку Васько, треба било доброї палінки, штоби му догодити. Таку палінку мав в Дуклі лем вірий Юдка. Штось додавав ей, чи дугану, чи вапна, бо пекла в гортанці та в бамбухах аж любо. А по четвертій півкватирці у тілі розходилася така солодкість, што Васько вшиткій світ до серця пригорнувби. Барз добру палінку мав вірий Юдка! І следжа тіжек доброго на закуску, а пак ощіпя з білої, панцкої трапези.

TULA-online.org

II.

Втюк ото Васько зо села, бо люди за багато ґаґрали. Втюк та поїхав до Дуклі просто до Юдки. Випив один півкватирок, другий, а пак зїв покус оціпяти. Набив пипку дуганом із дуганчука, запік під шпоргедою, всадив її в ґамбу та покурював, церкаючи слиною на боки.

Сидів, а пак думку думав. Здавалося йому, што якби тепер стрінув Марку з ґранічером, то бамбухи би лем з них випустив. Такий жаль пік його під серцем. Згадав маленьку Анцу, што її лишив у сусіди і — випив ще півкватирок. А пак ще один і зась ще один.

Гей! Радісно стало Васькові на душі! Здавалося му, што ось-ось прийде його Марка, примиленно усміхнеться, обійме го, поцілує та опрошення попросить. Схопився йти ей назустріч.

Переліз з бідою поріг, вишов на вулицю. А ціла вулиця му ходором ходить. Хижі скачуть то в гору, то в долину, а вулиця як гад вється, крутиться, навіть тини і ті на вшиткі боки данцують.

— Што за біда? — думат Васько. А штоб тя заморило! Набосорив хто, чи што?

Розкрачив широко ноги, штоби станути твердо та перстом від себе дорогу показиват. А дорога гейби варяк, перста не держиться, все як гад вється.

Постояв Васько кус часу, а пак іти береться. І все перстом дорогу показиват. А дорога все бігат, гейби гралася з Васьком.

Не втерпів Васько! Пустився йти та як зашпортається, як заточиться і — бух! — на тин упав. Відбився від него, заточився через дорогу і геп собою об тин з другого боку дороги. А пак впав під тот тин.

— Ов, перемогла! — гварить Васько. Осміхнувся до останньої півкватирки палінки, а пак зложив свою главу в рові і захропів.

TULA-online.org

ЧАРІВНИЦЯ

I.

Якби так правду сказати, то хто зна, чи дійсно забинили Химчині кури, але Горбикова Домка вперлася, що ніхто інший не розпоров їй грядок з петрушкою, та нуж з Химкою сварку заводити. Як не відпекувалася Химка від біди, ніщо не помагало. Домка вперто кричала, що це Химчині кури, а на бабську впертість ліку нема. Хіба впертість другої жінки, що обстоюватиме своє.

І так завелася поміж обома жінками така гризня, що крий Боже! І ранком і в полудне і вечором не було спокою на обох обістях. Як не Химка Домці, то Домка Химці старалася чимось дошкулити, вколоти, зробити якусь пакість. І якби не те, що в обох жінок були спокійні чоловіки, Бог зна, чим оці сварки покінчилися-би.

А то й так було досить бешкету в обох хижах. Раз Домка ганьбила свойого Ваня, що дає її так безчестити та за неї не постоїть, раз знов Химка заводила ніби по мерцеві, що має такого газду, що за неї й пальцем не рухне.

І так через ці кури спокою не було.

II.

Погано спалося Домці з пятниці на суботу. Щось таке плелося їй цілу ніч у сні, що встала змучена, гейби цілу ніч коноплі отіпала. А на додаток, як злазила з постелі, ступила лівою ногою на землю! Тоді

TULA-online.org

ще й не протерла добре очей, а вже знала, що щось погане цього дня буде. Сплюнула справді тричі через ліве плече, але хіба воно все помагає?

Видно, вже так мало бути, щоб цей день погано для Домки скінчився.

Встала, перехрестилася та ледви почала шептати »Отченаш«, як глянула на город і побачила на ньому якусь червону ганчірку.

В інший день ця ганчірка може-б її й не зацікавила, але цього дня, як цілу ніч снилася їй каламутна вода та вирвані зуби, щось мов шпилькою вшпилило її в серце.

А ще ганчірка лежала недалеко Химчиного плота! Ніби опарена кинулася Домка в город. Підбігла до ганчірки та вже нахилилася, щоб перекинути її на Химчин город — і нараз — гейби задеревіла. Побачила, що на ганчірці намотані якісь вузлики.

— Еге! — подумала. — То ти така! Чекай-же!

І як не зарепетує, як не зверещить на весь голос!

— Ти ґаздине зателепана, ти помийнице сяка й така! То ти на мій город ганчірки кидаєш?

Кричала скільки сили та погрожувала кулаком до Химчиної хижі.

Почула Химка крик, тай собі вибігла з хати. А далі, як вчула, що це Домка до неї так піе, давай і собі викрикувати та вигукувати.

На обох обістях счинився такий крик та гамір, що сусіди почали збігатися. А Химка з Домкою кричать та горлають що сили. Гейби мячем, перекидують словами:

— Ти ґаздине зателепана!
— Сама ти зателепана!
— Ти сліпаку!
— Ти криваку!
— Помийнице жидівська!

TULA-online.org

— Тьопо!

Вибирали самі найсоковитіші слова, та кидали їх собі з насолодою! Хто кому більше дошпилить, хто кого переможе. А сусіди поставали при плотах, та тільки піддавали жару, заохочували то словами, то сміхом.

Бачить Химка, що Домки не переможе, а як замовкне, ціле село на сміх її підніме. І як не крикне до Домки:

— Ти, чарівнице!

В Домку гейби грім стрілив! Такого кінця вона не ждала та не сподівалася, щоб її хто чарівницею назвав.

Стояла як укопана, а там як не кинеться через пліт до Химки. Та нім баби могли зчепитися з собою, люди їх розділили.

Повів Химчин газда свою бабу до хижі, поволік Домчин газда свою. І тільки зпоза замкнених вікон було чути крики та лемент обох жінок.

Такого наклепу на себе не могла Домка втерпіти. Мучила тай мучила свойого газду, поки цей не запряг коней та не поїхав із нею, скаргу на Химку зробити.

Відпрошувався від біди Домчин газда, бо воно й коштує гроші тай годі знов ізза марниці позиватися з добрим сусідом, та ніщо не помогло. Треба було вволити бабі волю, бо ні в день ні в ночі спокою дома не було.

А за яких шість тижнів прийшли зі суду повістки. І для Домки й для її газди та ще для Химки. Не було ради, треба було їхати до міста.

Запряг оце Домчин газда свою кобилу до воза, сіли обоє з жінкою та їдуть. Позичив Химчин газда воза в другого сусіда, запряг свою коняку тай собі везе Химку до суду. Поганяють коні, їдуть, а кожний з них пригадує собі, як оце ще недавно супругою

TULA-online.org

їздили. Треба було коня Домчиному, давав Химчин, мав їхати Химчин ґазда давав свою кобилу Домчин.

Їдуть, позирають на змучені коні тай аж жаль їх у серце коле. Бо щоби через отакі бабські колотнечі та мучити худобу!

Приїхали до міста і пішли зараз до суду. Їхня справа була на восьму годину. Не довго чекали на коридорі, аж кличуть їх.

Увійшли до салі та станули перед столом, одна по правому, друга по лівому боці. І ним ще слово сказали, суддя став гримати на них, що вони ґаздівства не пильнують, що в час роботи по судах волочуться, а далі каже:

— Годіться!

Зиркнула Домка на Химку, кинула оком Химка на Домку, та стоять ніби їм роти замурувало. А суддя вперто гримає на них:

— Годіться, сякі-такі, зараз годіться, а то обі до ґарешту позамикаю!

Та даремне!

Баби заїлися, позакусували губи та мовчать.

Бачить суддя, що шкода часу марнувати, бо до злагоди не прийде. Злісний став. Хопив папері, листує та випитує Химку, як вона зоветься, кілько її років, де мешкає, кілько в ньої дітей.

А писар, що при ньому сидить, все тільки пером мах та мах по папері, пише тай пише, аж Химка дивується, що він так скоро може писати. Ще скорше, як Домчин ґазда сіно косить, а вже звісно, що неабиякий швидкий косар з нього був.

А далі суддя питає:

— Ти казала Домці, що вона чарівниця?

— Та казала — мовить Химка — бо-ж таки, Богом а правдою...

TULA-online.org

— Чекай! — перебив суддя. — А хто був при тому?

— Та були люди, ціле село збіглося, як вона за оту ганчірку чіпилася.

— Ага! — каже суддя. — Ну, стань на боці!

Химка відступила, а суддя прикликав перед себе Домку. І знов став розпитувати в ньої про все, як Химку, а писар пише та пише, аж піт йому на чоло виступив. І знову питає Домку:

— Що вона тобі казала?

— Та що? — мовить Домка. Перепрашаю сонце. місяць, звізди, нас хрещених тай найясніший суд, казала, що я чарівниця. А яка-ж я чарівниця?

— Ну, то погодіться! Ти Химко, перепроси Домку, тай манджайте домів! Шкода часу марнувати!

Та де вам Домка послухає! Як не закричить, як не зарепетує:

— Щоб я з нею погодилася? Ні, ніколи цьому не бути! За таку кривду? Казала мені, що я помнійниця, ну, нехай! Казала, що я сяка й така, Бог з нею! Казала, що я тьопа, хай її буде, хоч вона сама тьопа! Але чарівниця! Я?! А яка-ж я чарівниця, де-ж у мене хвіст?

Насилу возьний стримав бабу, що наважилася документно переконати світлий суд, що вона ніяка чарівниця.

Розізлився суддя на добре! Розкричався, а за ним і писар собі. Ще такого в суді не було.

А як трохи заспокоїлося, встав суддя ізза стола тай присудив Домці добу арешту за непристійне поведення в суді, а Химці добу за обиду Домки. Як почислив ще й »кошти«, то чоловіки аж за голови вхопилися.

І зараз з місця обі баби до холодної казав суддя запакувати. Може помудріють.

TULA-online.org

ХАЗЯЇН

Перед другим приходом московських військ до Галичини, всі вже знали, що москалі прикажуть зголошувати всі припаси алькоголю, щоб їх поконфіскувати.

Тому хто з торговців міг, випродував припаси, інші вивозили, а ще інші ховали де, та як могли.

Мошко Шмуц та Іцьо Бертіш не мали великої охоти тікати до зголоднілої Австрії й там попасти під кріс. Рішили не тікати, а дороблятися на москалях.

Оба вони були діди, без сотика, але спільними зусиллями та кредитом придбали собі скриньку пляшок горівки та вже наперед тішилися й обчисляли скільки зароблять, коли їм удасться переховати горівку, й спекульнути на продажі в роздріб.

Трапилося, що один багатіший купець, втікаючи з австрійськими військами, залишив Шмуца й Бертіша на хазяйстві в своїому помешканню.

Як і можна було сподіватися, першим ділом московського командування був наказ про зголошування всіх припасів алькоголю. Але Мошко та Іцьо не на те купували горівку, щоб віддати її даром. На приказ команди поглухли й поніміли, дарма, що команда загрозила, що кожний, в кого найдуть алькоголь, дістане прилюдно двадцятьпять нагаїв.

Та лихо не спить! Найшлися добрі люди, що доповіли команді, що в Мошка та Іцка захована горівка. І вже не так для покарання непослуху, як тому, що комендант міста рад був випити, зробили в помешканні »спільників« трус та найшли скриньку з пляшками.

Горівку комендант забрав і присудив Мошкові

TULA-online.org

кару: двадцятьпять нагаїв, прилюдно, на ринку. Іцко ще зранку пішов шукати аматорів на горівку, й підчас трусу не було його дома. Попався Мошко.

Як уже Мошка мали вести на ринок, щоби виконати присуд, зявився Іцко. В Мошка наче дух вступив. Зразу подумав, що легше перенесе нагаї, коли поділиться ними з своїм спільником. А може вдасться, якнебудь, зівсім викрутитися від біди.

— Слухай, Іцку! — промовив до свого спільника по жидівськи.

— Ну?

— Пан комендант хочуть в нашій хаті заложити касино, з буфетом.

— Ну?

— Я гадав, що вони прийшли за горівкою й скавав, що я тут не хазяїн...

— Ну?

— Скажи, що ти господар й бери гроші на буфет.

— Гіт! — погладив Іцко бороду й звернувся до старшого салдата:

— Я тут хазяїн, ваше благородє, чого вам треба?

— Ти хазяїн! Це твоє помешкання й усе, що в ньому?

— Так. Моє помешкання, все моє...

— А той жидок, що тут робить? — і показав на Мошка.

— Той жидок? Ну, він приїхав з села й впросився на нічліг.

— Ну, харашо! — погладив ус фельдфебель й махнувши рукою на Мошка крикнув: — Та піди-ж ти к чортовій матері!

Мошко вилетів з хати, мало собою дверей не розбив. Лишився Іцко з салдатами.

TULA-online.org

— Так ти, значить, хазяїн, нда... — ще раз впевнився фельдфебель.

— Нда, хазяїн.

— Так пайдьом.

— Куди пайдьом? — затрівожився Іцко. — Куди пайдьом?

— Брось дурака валять! — озлився нарешті фельдфебель і випхав Іцка за двері.

По дорозі на ринок, ледви допитався Іцко фельдфебеля, в чому справа. Та було вже пізно. Як не божився, що він не хазяїн, як не запевняв, що Мошко його спільник — на ринку, прилюдно, дістав двадцять пять відлиганих нагаїв. Ледви доволікся до дому. Шукав за Мошком, але по ньому й слід пропав.

TULA-online.org

„КАЗЬОННИЙ" КІНЬ

Мендель скоро доглупався, що російські салдати не такі страшні, як здалека здавалися. Можна було з ними поговорити і дещо виграшити і поторгувати. Купували, добре платили, а як продавали, правили мало.

На продаж мали всяку всячину: харчі, білля, чоботи, мило, все, що тільки салдат із »казни« діставав. Нераз вдалося Мендлеві купити дві-три скриньки махорки, що мала йти для салдатів у закопи, часом кілька скринь мила, призначених для салдатської лазні.

Поволі розбагатів Мендель та не дивився вже на маленькі інтереси. Зачав купувати призначені на зарізь корови, десятки мішків муки з інтендантури, бочки оливи.

Словом став поважним купцем, що з ним навіть комендант міста числився та приязно розмовляв. А навіть, якщо Мендлеві грозила яка небезпека, комендант посилав своїх ополченців на оборону.

Раз у містечко, де жив Мендель, прийшли на квартиру кубанці.

Кілька сотень здорових, гарних, кремезних їздців, під проводом отамана, заїхало, співаючи в містечко.

Розбрилися по хатах за квартирами, а що говорили гарною українською мовою, були веселі та чемні, населення прийняло їх охотно.

Цілий вечір та пізною ніччю неслися по містечку чарівні, українські пісні: це співали кубанці.

Менделя попередив комендант міста, що це не-

TULA-online.org

безпечні люди та порадив, не починати з ними ніякого інтересу.

Але — рада радою, а ґешефт ґешефтом.

Менделя кортіло, кортіло, аж врешті став він нишпорити, чи дечого не можнаб у кубанців купити.

Пронюшкав оттак день-два, а третього під вечір, купив у кубанця коня. Десь зачув Мендель, що кубанці на свій кошт йдуть на війну, та що все вбрання, та коні їх власні, а не державні. Хтось повчив його, що може безпечно купити коня, як дістане посвідку власника, що коня справді купив.

Кінь був рослий, гарний, міг його перепродати за пятьсот корон. А кубанець зацінив тільки пятьдесять карбованців.

Не довго думав Мендель: добив торгу, кубанець завів йому коня в стайню, дав розписку, забрав пятьдесять рублів і пішов.

— Хто його знає, який це кінь — »казьонний« чи »частний«. Яке йому діло до того? Дешево купив, а це ґрунт.

Стояв Мендель, поцмокуючи, на порозі стайні, приглядався коневі та числив скільки на ньому заробить.

Із приємних мрій збудив його гамір коло хати, тупіт коней та крик Рифки.

Прибіг у хату, а тут його якийсь вусатий кубанець хап за бороду.

— Ти, — каже, — еврею, купив »казьонного« коня?

Мендель почав йойкати та плакати, що купив коня »частного«, що має розписку, ніщо не помогло!

Арештували бідного Менделя та під конвоєм повели до команданта. Водили по всіх вулицях, шукаючи команданта, а врешті вусач рішив, що нема чого з жидом возитися, треба вивести за місто й розстріляти.

Серце завмерло в Менделя. Став проситися та

TULA-online.org

лебедіти, але вусач був мов камінь. Ще тільки кілька стусанів у бік обірвав.

Врешті вивели Менделя за місто та стали підшукувати підхоже місце. Менделя, зостраху, аж корчі в шлунку хопили. Впав на коліна та почав просити, щоб його хоч, перед смертю, пустили набік, в корчі...

Вусач не похочував позволити, але коли інші козаки почали просити за жида, позволив, але звелів виложити собі на руку пять соток на запоруку, що Мендель не втече. Тремтючими руками вийняв Мендель пять новеньких соток, виплатив і поліз у кущі. Ніби присів, а коли оглянувся, що нема нікого біля нього, як не чкурне! Тільки листя за ним зашелестіло. А кубанці і не дивилися за Мендлем. По брацьки поділилися Мендлевими грішми й регочучись, порозходилися по кватирах.

Три дні блукав Мендель по чужих городах, три дні не вилазив з бурянів. Три дні кубанці не показувалися в містечку, вминаючи стрічі з Менделем.

Четвертого не витерпів Мендель; хильцем забіг додому; саме тоді кубанці виїздили сотнями з містечка. В першій чвірці їхав кубанець на тому-ж коні, що його продав Менделеві, поруч нього гарцював вусач, що взяв від нього пять соток на запоруку. Тих, що мали його розстріляти, Мендель не пізнав. Їхали й співали, аж містечко тряслося.

Мендель глянув їм у слід. Хотів крикнути, щоб хоч того »казьонного« коня віддали. Але вгамувався і тільки нишком закляв, аж сам того прокльону злякався.

TULA-online.org

НЕВДЯЧНИЙ ТОВАРИШ

Як боєва лінія пересунулася кільканацять кілометрів вперед, у містечку Козовій зачали задавати тону »земгусари«.

І ці від пралень і ці від відвушивлень і ці від кухонь для бідних. Прали і мили власні бруди, а мило на пасок пускали, годували населення гнилою фасолею та сочевицею, а цукор і муку міняли за горівку.

А напитати горівку, рум, чи вино — були вони майстри. Коли-ж вже й справді не можна було і самогонки дістати, а кольонська вода надоїла, тоді в допомогу приходили »земгусари« від аптик та фельдшери. Писали рецепту і спірт був.

Лікували тоді спіртом всякі недуги.

Треба було спірту на вечорницi, один »земгусар« хорував на червінку, другий на тиф, третій на запалення легких. Зараз була рецепта, за нею спірт, а на другий день хоробу ніби рукою відняло. Хіба, що хтось із перепою захворів, але й на це був лік: клин клином.

А верховодив поміж тими »гусарами« Скрипник. До війни (розказували завісники) торговельним помічником у Літині служив, а тепер став начальником маґазину постачання поживи для бідних.

Вбраний був усе так чистенько та чепурно, що царський адютант міг йому позавидувати. І чобітки-лякери і мундир з анґлійського сукна, і шпори при чобітках, що цілу мельодію видзвонювали. І сам з лиця був непоганий. Не диво-ж, що всім жидівочкам у містечку голову закрутив (завідував найбільшим маґазином з харчами).

TULA-online.org

Вийде бувало в містечко, покрутиться сюди-туди й бач: вже дві-три жидівочки коло нього. Та що там багато говорити: щастя, кажуть, мав!

І в карти любив пограти.

Як часами баночок затягнув, то бувби свій цілий магазин програв. На гроші він, бачте, свої не грав, а на мішки цукру, муки, рижу тай інші дрібниці. А крім цього мав ще одну прикмету: коні дуже любив. Не все йому з цими кіньми везло; надто буйні вдавалися. В бухальтерії, бачте, не вчили на коні їздити й Скрипник частіше всього летів з коня стрімголов. Нарешті товариші підшукали Скрипникові коня, тихого та сумирного. Кінь, як кінь, мав голову, хвіст, чотири ноги і все, як годиться. Трохи був сліпий і давно без зубів, але якраз тому був безпечний.

Скрипник його за це й полюбив. Годував його французькими булочками, цукром, догоджував як найкращому товаришеві. І конем перед жидівочками попарадує й безпечний, що кінь не здуріє й не кине в болото.

А як Скрипник сів на коня, тоді нехай і сам генерал у кут ховається. Пишний був на коні, та гордий, мов сам ясновельможний гетьман.

Десь, під кінець листопада припадали іменини одного з »гусарів« від пральні. Запросили всіх, не обійшлося й без Скрипника. Приїхав на своєму »вороному«, припняв його при плоті, а сам у хату зайшов. А в хаті веселе товариство: чарочка, перекуска і веселі сестриці в лазарету, дарма, що »жалібниці«. Просидів Скрипник до півночі, програв кілька мішків муки та цукру, випив весь спірт, а коли вже й вина не стало, почав вибиратися додому.

Вийшов на двір, а тут при плоті стоїть його бідний вороний; перехилив набік голову і сліпим оком на Скрипника підморгує.

TULA-online.org

— Загулявся? — ніби питає.

Жаль стало Скрипникові вороного. Жаль, що сам загуляв, а вороний стояв під плотом. Підійшов до його, обняв за шию, пестить, приговорює, цілує. А далі підліз під вороного тай лепече по п'яному:

— Товаришу мій вірний, друже єдиний, носив ти мене, тепер я тебе понесу.

І нуж підіймати коня на плечі.

Товариші кинулися, вговорювати — де там! П'яному море по коліна.

— Понесу, — каже, — тай понесу!

Борсався кінь, як міг, переступав з ноги на ногу, а коли вже йому надоїли Скрипникові пестощі, як не видвине задньою правицею, як не вдарить Скрипника в груди, то той тільки зойкнув і простерся на подвірю, як довгий.

Підвівся по хвилі, глянув на вороного й закляв з пересердя:

— От ти, сучий син, невдячний!

TULA-online.org

ПРИХОВОК

I.

Коли виблівський парох вернувся з воєнної мандрівки додому та розглянувся по селі, то аж остовпів із дива. Що друга-третя молодиця була »на відміні«. Нарахував таких щось шіснадцять. Картав їх, та хіба воно що поможе? Пропало тай годі!

Зажурилася й стара їмость. Погнівалася на жінки, хоч була більше вирозуміла на ці бабські приключки. Звичайно, жінка чує більше серцем. А все-ж гнівалася. Раз навіть зустріла на дорозі Гандзю Верблючку, не видержала — тай нуж її картати.

— Як, — каже, — вам не стид? Ледве ґазди пішли на війну, ще й рік не минув, а ви вже!

Слухала Гандзя, хитала головою, глибоко зітхала, брудними, запрацьованими руками втирала сухі очі, наче поплакувала. А зпід ока глипала на їмость.

— Та ще з ким? — цокотіла їмость. — З ворогами! З москалями!

Тут уже Гандзя не витримала.

— Ой, їмость, — каже. — Та то вам такий »любезний« полк був, що якби ви самі дома були, то хто його знає, що було-би...

Їмость видивилася на Гандзю, сплюнула, обернулася та пошкандибала додому.

— Подурніли баби, чи що?

II.

Здавалося, що Гандзя не журиться тим, що потім буде. На вид ніби була спокійно, тиха, як і перше.

TULA-online.org

Гарувала на ґаздівстві, як віл, ще з військових причинків, що їх діставала за чоловіка, кусок поля докупила.

Але ночей не проспала багато, але сліз пролила чимало, вечорами та ранками, як ніхто не бачив.

Зразу сподівалася, що воно якось минеться, потому пробувала ріжних ліків, двигала тягарі, скакала зі столу — ніщо не помагало.

Вродилося мале москалятко. Очі в нього чорні, палкі, як у того вістового, що побував у Гандзі на кватирі. І не таке тихе та слабе, як мужицькі діти. А росло то, як на дріжджах!

Не стямилася Гандзя, як воно почало жибоніти »мама«, не оглянулася, як воно вже лазило. Притулить його нераз Гандзя до грудей, годує, пестить, а сльози так і ллються по лиці.

А як прийшла вістка, що вертають полонені з Росії, Гандзя мовби збожеволіла. Олекса верне, а що тоді?...

І топилася, ледви люди відрятували.

III.

Не сам вертав Олекса Верблюк додому. Їхав у залізничому возі з жінкою, що її найшов за чотири роки полону та з дволітньою донечкою, що десь їм якось так, з нічого, взялася. Їхав і думку думав, що робити з двома жінками... Що не намучився, що не напросився її ще там, у катеринодарській окрузі, щоб вона лишилася дома, а він поїде тільки до Галичини, поладнає справи та поверне, як не божився, баба вперлася, що поїде з ним. Боялася, що Олекса не верне.

Що-ж мав діяти? Їхав і думав, що то буде.

Цілу дорогу намовляв Оксану, щоб вертала. Крутив як міг, ніщо не помагало. Всі свої гроші їй віддав,

TULA-online.org

щоб тільки спекатися біди. Баба гроші взяла, та вертати не хотіла.

IV.

Доїхали нарешті до кінцевої стації. Відси було вже тільки півтори милі до Виблова. Душа тремтіла в Олекси, щоб не зустріти кого знайомого, серце йому било, мов молотом.

Та лиха не минути, раз воно кому на роду писане! Якраз наднесла біда когось із його села. Пізнав Олексу, звитався, та почав розказувати, як то його Гандзя за ним побивалася, як плакала, як тужила. Жартун вам такий був, став покепковувати з Олекси.

А Оксана, як почула про Олексову жінку, нащурила вуха та пильно всьому прислухується. Щось мов розпаленим дротом вкололо її в серце. Підійшла до Олекси, поклала йому дитину на руки тай каже:

— Пограйся трохи з дитиною, я піду щось купити.

І пропала.

Жде Олекса хвилю, дві, баба не вертає. Минає чверть, пів години, баби не сліду. Пішов до ждальні: нема. Пішов до буфету — нема.

— Ігій! Що за біда? — думає.

Розглядається, розпитує і допитався: сіла на залізницю та поїхала назад.

Поцмокав та побідькав Олекса, закляв, узяв дитину на руки та поманджав додому.

V.

По дорозі доня поплакувала; вступив до коршми, нагодував. В коршмі просидів до вечора, а потім узяв дитину та пішов.

Олекса не пізнав свойого обійстя. Якесь таке чи-

TULA-online.org

сте та багате видалося йому. Тихцем вліз під шіпчину, поклав дитину на сіно, пообтулював, та пішов під вікно.

У хаті було темно. Постукав раз, другий, загримав нарешті кулаком, розбудив Гандзю.

— Хто там? — питає Гандзя.

— Та я, пусти!

— Та що за »я«?

— Та я, Олекса!

— Господи! — зойкнула Гандзя.

Але двері не відчинялися.

Став знову гримати; нарешті відчинила. Увійшов у хату, хоче звитатися з Гандзею, а вона в плач.

Став її заспокоювати, ніщо не помагає.

— Чого-ж ти плачеш?

Захлипала ще голосніше та показала рукою ліжко. Підійшов Олекса, дивиться, а в ліжку чималий уже хлопчина. Став Олекса над ним, задумався. А Гандзя плаче та плаче. Олекса підійшов до Гандзі, хопив її за руку тай каже:

— Ходи!

— Ні, не піду, лебедить Гандзя, не піду, бо ти мене вбеш!

— Ходи!

— Не піду!

Ледве витягнув Гандзю на двір. Веде її за руку, а вона дрижить, як лист осики. Йде, та молитву читає.

Привів Олекса Гандзю до шіпчини, розгорнув сіно, Гандзя дивиться, а в сіні дитина.

Підняв Олексу дитину, поклав її Гандзі на руки:

— На, — каже, — годуй ще і цей приховок!

Обернувся та пішов поволі до хати; за ним дріботіла Гандзя та обтуловала дитину, що спала спокійно в неї на руках.

TULA-online.org

НАЙНЯТИЙ БАТЬКО

Мілько Мельник догулявся врешті до того, що сам директор викинув його з гімназії. Роздобув десь два мишачі гнізда з молоденькими, сліпими мишками та всадив їх у кишеню вчительського плаща. І то ще саме в кишеню опікуна кляси, старого математика. Про нього всі знали, що він мишей, жаб та хрущів боїться гірше смерти.

Так вам закрутився коло вчителя, як він увійшов до кляси, а хлопці помагали йому роздягатися, що ніхто й не оглянувся, як миші сиділи вже у вчителевих кишенях.

По годині вчитель убрав плащ, всадив руку в кишеню, щоб добути капшук з тютюном — та нараз як не вихопить руку, як не зверещить, як не зачне із себе зривати плаща! Жбурнув плащем із мишами об землю, а сам побіг мерщій до директора.

Прибіг директор, прийшов гімназійний сторож, почали шукати та розпитувати і — все виявилося. Тоді директор прогнав Мілька з гімназії та заказав його пускати в клясу, поки не прийде з батьком...

Легко було директорові дати такий приказ, та не легко було Мількові зважитися на те, щоб батька про все повідомити. Мілько знав, що як батько довідається про це, то його так сперіщить, що чистого місця на ньому не лишить. А ще може й додому забере. Не міг зважитися. І так минув день, другий, третій. Мілько бив байдики, волочився по міському городі, часами тільки забігав під гімназію, довідатися, що там діється. А директор ждав-ждав Мількового батька, врешті

TULA-online.org

жаль йому стало пустого хлопця, рішився сам закликати батька.

Бачив Мілько, що ніяк йому вже від біди викрутитися, конче треба буде піти з батьком до директора.

В торговий день походив, попишпорив по місті та найшов »батька«. Не свойого, але такого, що міг йому бути батьком. Такого собі марненького, обідраного мужичка. Зговорився з ним, що він йому за батька буде, піде з ним до директора. Цілу шістку дав йому за труд. А по всім обіцяв ще шіснадцятку »шумівки« заплатити.

Підівчив свого нового »батька«, що та як має робити, що говорити, перепитав, чи памятає тай оба попленталися до директорського кабінету.

Прийшли до гімназії, станули перед дверима кабінету, а Мілько легенько застукав.

— Прошу! — почулося з кабінету.

Застукав у друге.

— Но, прошу!

Тихесенько відчинив Мілько двері та впхав наперед свого »батька«, а сам всунувся за ним.

— А що там скажете? — питає директор.

— Слава Йсу!

— Слава на віки! Що скажете?

»Батько« та Мілько підбігли до директора, хап його за руки та стали цілувати. Директор подобрів, бо дуже любив, як його в руку цілували.

— А то ви, — каже, — тато цього гільтая?

— А-я, прошу ласки пана! — каже »батько«.

— Так, прошу пана директора! — каже Мілько, та знов »цмок« директора в руку.

— О, то прошу вас, господарю, — каже директор, — страшний хлопець! Чи ви знаєте, що він зробив?

— Та знаю, прошу панської ласки, знаю! Біда

TULA-online.org

мені та нещастя з тим хлопцем. Вже й бю, вже катую, та ніщо не помагає.

Тут »батько« розмахнувся, та почастував Мілька кулаком в плече.

— Но! — крикнув Мілько, та звірем глянув на нанятого батька.

Але й директорові стало жаль Мілька.

— Чекайте, чекайте-но, господарю! — каже. — Так не можна, щоб зараз і бити!

— Та що там, пане мій солодкий, один кулак. Та я вже так бив, так бив, що й сили не стало. Де-ж мені такий сором? Зі школи його вигнали! Ціле село сміється з мене!

— Ну, вигнати не вигнали. Я його прийму назад. Це незлий хлопець, може навіть був-би добрий учень, тільки дуже непосидючий!

— О то то, прошу панської ласки! Майте милосердя!

І знов оба припали до рук директора та почали дякувати.

Поки директор зміг вихопити руки, хтось застукав до дверей кабінету і двері зараз відчинилися.

На порозі станув низенький, присадкуватий, здоровий селянин.

— Чого вам? — каже директор.

— Та я, прошу пана директора, Мельник...

Мілько кутиком ока побачив свого справжнього батька... Миттю скрутився та як не розженеться, як не чкурне з директорського кабінету! І сліду по ньому не стало.

— Мельник? Батько Мілька Мельника? — дивується директор. — А ви хто? — питає найнятого.

TULA-online.org

А той тільки метнув собою, трутив старого Мельника та й собі навтеки.

У кабінеті залишився директор та справжній Мільків батько. Дивляться один на другого й слова з дива не вимовлять.

— Ото лайдак! — опритомнів нарешті директор.

TULA-online.org

С Е Р Е Н А Д А

Леся була гарна собі дівчинка, а нас бодай з десять любилося в ній. Гарна дівчинка, милі, теплі, весняні вечорі, а в кожного з нас по два золоті паски на ковнірі та гаряче серце в грудях; що-ж дивного, що ми любилися. Всі квітки з городів місточка мандрували ночами під вікна Лесі, всі вільні від науки години проводили ми на тому, що волочилися попід її хату. Даремне її батько вовком на нас дивився, даремне навіть господар кляси вмішався в цю справу та загрозив, що кого стріне на цій вуличці, вибє на місці без милосердя.

А наш господар кляси не жартував! З кістками добра людина, не пошкодив-би ніколи нікому в школі, але як хто заслужив, витовк так, що побитий попамятав його руку.

Та чого молодий гімназист не перенесе для кохання?

Любилося нас у Лесі цілий десяток, один заздрив другому, один рад-би другого відштовхати від дівчини, але там, де всім погрожував спільний ворог, ми були незвичайно солідарні. Разом ходили по городах красти квіти для Лесі, разом змовлялися, як перехитрити Лесиного батька, як спекатися вчительської опіки, разом ходили вечорами виспівувати під її вікнами серенаду.

Серенада мусіла бути обовязково кожного погідного вечора. Особливо тоді, коли Лесин батько грав у карти на »Бесіді«. Вимишкували ми все добре та знали, що кожного четверга та суботи старий Любич,

TULA-online.org

Лесин батько, в девятій годині мандрує до »Бесіди«, а вертає в одинадцятій. Ми ждали, як тільки міські сторожі погасять нафтові лямпи, підходили під домик Любичів та починали серенаду.

Співали ми голосно, бо почували себе безпечно. Домик Любичів був у городі, а від вулиці відділювала його пуста площа. Якби трапилася яка небезпека, можна було легко втекти в город, або висмикнутися площею в жидівські закамарки. З міськими сторожами жили ми в злагоді, бо кожний з них волів дістати від нас кілька папіросок і вдавати, що нас не бачить, ніж обірвати каменем у голову, чи в плече. Автім наша гімназійна молодь мала тоді таку добру славу в місті, що кожний волів її не зачіпати.

При серенаді верховодив Радлинський. Мав гарний тенор, пхався в дірігенти й був між нами найсміліший. Співаючи перелазив через плотик та ставав під самим вікном. Інші ставали за плотом і співали тільки »мурмурандо«. За те Радлинський дерся нераз так, аж в ухах лящіло. Здорові мав груди! А яка в нас була втіха, як часами відчинялося віконце від кімнати, де спала Леся з сестрою, й ми почули її солодкий голосочок: »Дякую«.

У суботу перед Зеленими Святами, поки ще дехто з нашого гуртка не відіхав додому, змовилися ми знову заспівати Лесі серенаду. »Патруля« доповіла нам по девятій годині, що старий Любич вже пішов на »Бесіду«. Господар кляси поїхав ще пополудні до своїків, на село, й ми безпечно поманджали під Лесині вікна.

Радлинський почував себе цього вечора добре та конечно хотів співати, бо ніччю їхав на два дні додому, то й серце йому з жалю краялося. Подумати тільки: два дні не побачить любої Лесі!

Тихо-тихесенько підкралися ми аж під пліт Лесиної

TULA-online.org

хати. Радлинський переліз через пліт, подав голос і серенада почалася.

»Ясний місяць на блакиті,
»Все сповила тиха ніч;
»Серед зелені та квітів — —

виводив, мов дзвіночком, Радлинський —

»Спи кохана, добраніч!«

— підхоплював хор.

Віконце від дівочої кімнати трошки відхилилося та хтось замахав рукою. Нас це ще більше підбадьорило. А Радлинський пер, мало із шкіри не вискакував:

»Ангел злине над тобою,
»Берегти-ме від злих снів,
»А любов моя — — —

...і в цю-ж мить почули ми лоскіт та одчаяний крик Радлинського: »Ой-ой-ой!!«

Нас мов не було. Радлинський тікав останній, а за ним нісся крик господаря кляси:

— А спати, смаркачі! А до книжки!

Недописала наша »патруля«. Любич не пішов на »Бесіду«, а господар кляси не виїздив з міста. Але від того часу Радлинський вже не співав, а ми йому не помагали.

TULA-online.org

ЄГИПЕТСЬКЕ ЗАПАЛЕННЯ

Сам я добре розумів, що треба вчитися, щоб покінчити ґімназію та вирватися в світ, але шестої кляси я мало не »зарепетував«. Якось так дивно все тоді складалося, що ніяк було взятися до науки!

Перш за все — моя дівчина виходила заміж. Дівчина, що в ній я два роки любився! Була справді між нами десятиліття ріжниця віку: я мав сімнадцять, а вона може з двадцятьвісім, але хіба це що значить? Жартувала вона ніби з моєї любови (бо з цим я не крився), де і як тільки могла, але хіба моє серце не віщувало мені, що це все діється тільки про людські очі, а по правді вона тільки мене любить? Хіба в мене в нотесі, на самому серці не сохла квітка, що вона її кинула в моїй прияві на землю, на те тільки, щоби я її підняв?

І вона виходила заміж! Напевне батьки присилували...

А ще — я став поетом! Мій вірш надрукував »Руслан« у малому фейлєтоні! Вірш довгий на пять стрічок, що описував сердешну журбу, тугу за милою та квітку, що вяла в мене на серці.

Поет! Мов забуньдючений індик ходив я по коридорі ґімназії та з гори дивився на штубаків з нижчих кляс, що аж роти отвирали, як я попри них переходив, так придивлялися на »друкованого поета«.

А ще й третє: мене вибрали головою тайного гуртка. На мені тяжів обовязок вести збори, винаходити хату на сходини, проводити в палких дискусіях...

Чи я мав час тепер і голову до науки? Кожна,

TULA-online.org

нормально думаюча людина, була-б це зрозуміла, але з учителями я не міг дійти до ладу. Ще там з катехитом пішло сяк-так. Він вилаяв мене нераз »закоханим, моцюм пане, смаркачем«, але що сам часто говорив, що не вірить, аби ученик вишої гімназії міг не любитися, давав мені спокій.

З україністом було вже гірше; цей не хотів зрозуміти, що мені непотрібне »староруське письменство«, як я вже сам друкований поет.

— Ти, так єсть отже теє, тумане! — говорив нераз. — Ти ще з гімназії, отже теє, за цю дурну мазанину вилетиш!

Не хотів признавати мого таланту, а шкільні та домашні вправи аж червоніли від його підчеркувань. Хотів мене, »друкованого поета«, конче переконати, що я кепський стиліст.

А вже найгіршу мороку мав я з учителем математики, що його ми звали Цвойдом. Добра була людина, але гостра, як бритва. Говорив, що всі учні ідіоти, тумани, що для них шкода мучитися. Мав у клясі двох-трьох, що їх нібито вчив, а решта його не цікавила. Щоб тільки тихо сиділи. Але за це ті вибранці мусіли вже пильнуватися і вчитися, бо якби Цвойд на кому раз завівся, той не мав уже що в гімназії робити. Мусів обірвати »двію« на свідоцтві.

У пятій клясі до таких вибранців належав і я. Але в шестій я занедбався та перестав вчитися. На перший піврік приніс на свідоцтві »сінґля« з математики, те саме погрожувало на другий.

На другому півроці я мав ще і те нещастя, що Цвойд зловив мене, як я відписував шкільне завдання. Тоді вже знали всі, і я і товариші, що я »припечатаний«. Я перестав зовсім учитися.

Але Цвойд був всеж таки справедливий; призначив мене до промоційного іспиту в прияві директора.

TULA-online.org

Була це справді непотрібна комедія, бож я математики »ні в зуб«, а вже як Цвойд хотів кому дати двію, то й по промоції дав. Тому я на промоцію навіть не пішов. Послав тільки брата до господаря кляси зголосити, що я хворий.

Що сталося і кому це завдячую, не знаю, але Цвойд прислав когось із товаришів сказати мені, щоб я прийшов на другий день здавати математику.

— Говори здоров! — подумав я собі. — Чого я піду, коли нічого не вмію? Хіба на те, щоб попри двію обірвати кілька позаушників?

Бо Цвойд любив і вдарити.

На третій день Цвойд знов прислав посланця. Казав сказати, що сторожа пішле по мене, як не прийду. Дізналася про те моя мама та випхала мене з хати. Пішов я, а серце в мене так і тремтить. Та ним я дійшов до школи, рішив таке придумати, щоби мене сам Цвойд, не питаючи, викинув.

Знали ми, що Цвойд має донечку, що над нею розпадався. А тоді в нашому містечку ширилася якась хвороба. Цвойд не пускав навіть своїх дітей із дому, боявся, щоб вони не набралися хвороби.

У хвилині, як я пригадав собі це все, зродилася в мене думка: захворіти на очі. Я купив по дорозі кілька цибуль, обібрав їх та на коридорі в школі намазав ними очі. Очі почервоніли й заплили слізми.

Заплаканий, з почервонілими очіма й набренілими повіками, прийшов я до кляси і станув перед Цвойдом.

Цвойд видивився на мене, зжахнувся на мої очі й питає:

— А тобі що, ідіото?

— Я хворий, прошу пана професора.

— Щож тобі?

— Єгипетське запалення...

TULA-online.org

Не дав мені Цвойд скінчити.

— Геть, ідіоте, з кляси — верещить — геть! — а сам відступає від мене взад.

А я давай його просити, що хочу здавати промоцію, бо хотів-би дістати »першу«.

— Геть, ідіоте! — кричить Цвойд — дам »добре« на свідоцтві, тільки йди геть!

Я низенько поклонився та вийшов.

На коридорі вимив очі та пішов додому.

Кілька днів не ходив я до школи, бо мусів уже дальше вдавати хворого.

Цвойд слова додержав і дав »першу« з математики.

Потім я менше любився, менше писав поезій, присів фалди й без перепон добився до матури. А хто знає, що було-би, якби не те »єгипетське запалення«...

TULA-online.org

ПРОКЛЯТИЙ РОВЕР

І.

Цілий рік завертав Хмурик голову панні Зоні, поки не догадався, що треба зробити якийсь рішучий крок. Або сюди, або туди, бо дальше годі було держати цілу справу в непевности. Догадувався, що дівчина йому прихильна, знав, що мама, браття й сестри були за ним. Треба було на щось рішитися, годі було вже довше тягнути. Тимбільше, що біля Зоні крутилися й інші товариші. От хочби такий Циган, чи Бас...

Те, що він був ледви по матурі, а до часу, поки зможе заробити на кусень хліба, треба було ждати бодай чотири роки, його не бентежило. Піде на теольогію, а за чотири роки жениться. Автім сама дівчина мала тоді не більше пятнадцяти років. Вправді батько дівчини на це трохи криво дивився, але його все зацитькувала жінка.

— Забув, — говорила, — віл, як телятком був!

Тому пан Могилянський махав на все рукою, ніби про ніщо і знати не хотів. Що мав робити? Один проти компактної більшости. Коли вже хлопець по матурі, то може заручитися, а коли скінчить теольогію — ожениться. Зоні буде тоді 19 років і все в порядку. Коли не хониться за студентське кохання, то може й посивіти, дівуючи. І так у неї приданого, що кіт наплакав.

Так переконувала Могилянського жінка, а коли вона що говорила, то мусіла мати рацію. Могилянський мовчав, а Хмурик рішився на освідчини.

TULA-online.org

II.

До Цапинець, де жила Зоня, було з місточка, що в ньому мешкав Хмурик, добрих три милі. Село лежало на бік від головного гостинця, кілька миль від залізниці. Треба було йти пішки, або їхати підводою. Підвода коштувала пятку, а Хмурик її не мав; пішки йти освідчатися теж не випадало. Тоді товариші найшли раду. Модна була тоді їзда роверами, а Хмурик вмів сяк-так їздити. Випозичити ровера на день можна було за дві корони.

Позичив Хмурик ровер, купив велику китицю квіток і вибрався в дорогу до Зоні. Вибрався, очевидно, не сам, а з двома товаришами, бо так приємніше і безпечніше їхати. Часами в дорозі може щось у ровері попсуватися, а тоді скоріш двох чи трьох найде раду, ніж один.

Засів Хмурик на ровері, як на престолі, та їде. Перед ним крутиться велике передне колесо, а ззаду дріботить друге, мале. Такі тоді ровери були. Довгий гостинець біліє перед Хмуриком, а він крутить педалами, пріє та дивиться перед себе. Здається, що ровер проглочує в себе дорогу, що біла її стяжка намогується на колеса: ще трохи, ще шматок і доїдуть до Цапинець. За Хмуриком парадують на роверах його товариші-супірники, Бас та Циган і кличуть, аби Хмурик так не гнав, бо шию зломить. Та хіба можна зупинити закоханого ровериста? Соколом до любки лине! І в думках бачить вже хвилину, як він освідчиться Зоні, як почує її тихе »так« і ласкавий погляд на собі...

III.

Цапинці лежать у глибокому ярі, що до нього треба зїздити з кручі. Добрі коні ледви здержать віз, хоч і загальмований, а як дорога слизька, то не

TULA-online.org

всякий візник зважиться нею їхати. Звичайно обіздили кручу довкола. Якраз на кілька годин перед приїздом Хмурика й товаришів, падав у Цапинцях дощик і дорога ослизла.

Та Хмуркові це байдуже! Загальмував переднє колесо, але як тільки побачив дім Зоні, пустився в долину стрімголов. Що йому небезпека, аби тільки скоріше до Зоні. А може вона вигляне й побачить, який з нього бравурний роверист? Кричали за ним товариші, та вже було пізно! Стримай таке скажене лихо, як ровер, коли він розженеться з гори. Та ще й дорога слизька.

Бачить Хмурик, що біда, бачить, що вже не дорогою, а впоперек до потока їде. Скрутив у бік, зачепив об камінь та як довгий гулькнув у рів. Він попереду, а ровер за ним. А товаришам і байдуже. Поминули нещасливця й помчали до Зоні оповісти, яка Хмуркові пригода трапилася.

Полежав Хмурик у рові, постогнав і поволі викараскався зпід ровера. Глипнув по собі — весь у болоті. З розбитого носа тече кров, на лівому коліні біла пляма. Напнуті штани тріснули на коліні, як падав, а з діри визирали на світ підштаники.

Дивиться Хмурик на ровер, а з його переднього колеса »вісімка« зробилася. Хоч сядь тай плач; хто заплатить за ровер, хто йому, на дорозі, штани полатає?

Посидів Хмурик, відпочав, обтріпався з болота, зчепив терням подерті штани та пошкандибав за товаришами; помняту китицю рож так і лишив у рові.

Доплентавшись до дому Зоні, ввійшов заднім ходом. Тут йому куховарка зашила штани, обмився, обчистився та суне в кімнату. Що буде, те й буде. Почав з усіми вітатися, всі вдають, ніби нічого не помічують, але Зоня мов не та. Що вже перше, мов сонцем до

TULA-online.org

нього усміхалася, то тепер тільки переморгується з Циганом і дуситься. Чуть-чуть не вибухне реготом.

Покрутився по сальоні, а там, ніби за чимсь вийшов до кухні й уже не вернув. Поки звечоріло, дотяг ровер до місточка й дав жидові слово чести, що заплатить за шкоду.

По феріях записався на теольогію, а по чотирьох роках висвятився в целібаті...

TULA-online.org

З А С Т У П Н И К

I.

До весілля Стаха Копитка, столярського челядника, з Дозею Шмельківною, було вже тільки два тижні, як ціла з великим трудом здвигнена палата його щастя почала хитатися.

Міщанське брацтво ладило свою забаву з танцями, а Дозя вперлася, що мусить бути на своїй останній дівочій забаві. Рад-не-рад погодився на це Стах, хоч щось у серці остерігало його про близьку небезпеку. На забаві гуляла Дозя і з цим і з тим, а Стах підпирав стіни. Годіж заборонити дівчині побавитися, чи пожартувати, а ще до того багатій нареченій!

Тому, хоч Стаха часами кольнуло в серці, як хтось занадто примилювався до його нареченої, він мовчав, закусував зубн й тільки проснв Бога, щоби ця нещасна забава вже раз скінчилася.

Забава була вже в повному розгарі, як на салю приплентало кількох учнів місцевої гімназії. Скинули для непознаки шкільні однострої, перебралися на »цивілів«, а що гуляки були несогірші й гуляли модних танців, завоювали небаром цілу салю. А найбільше липли до них що кращі дівчата так, що нашому братові ремісникові годі було до них і приступити. Як не як, що »студент«, то не ремісник.

Дозю завоював якийсь »восьмак«, не переставав коло неї вертітися, молов язиком і нікого не пустив з нею погуляти. Що тільки хто підходив до Дозі, щоб її взяти в танець, то той клятий восьмак сам зачинав гуляти. Навіть самого Стаха не допустив до власної нареченої.

TULA-online.org

Це доводило Стаха до шевської пасії, хоч він був з фаху столяр, а коли ще побачив їх, як вони гуляли »кокетку«, як цей заволока так глибоко заглядав у вічі його Дозі, а вона пригорнулася до нього, малощо не закинула йому рук на шию, не витерпів і — втік зі салі до буфету.

Кілька чарок медівки, що їх випив з майбутніми тестями, вспокоїло Стаха, а коли ще мама закликала Дозю та забрала її додому, Стах відітхнув з полегчею.

II.

По забаві завважив Стах, що Дозя стала до нього холодніша, що його вимінає, ба — навіть говорити з ним не хоче! А ввечері все десь з дому вибігала. Раз до знайомих, то знов до товаришок, то знов невідомо куди.

Почав Стах слідити — ніщо не виходило. Дозя якось все вміла так закрутити, що Стах нічого не довідався, а тільки знеохочував Дозю до себе.

Щойно хтось із добрих знайомих доповів Стахові, що його Дозя стрічається з студентом в кутику саду, на лавочці, поміж кущами бозу. Оповідали про це знайомі й покепковували собі зі Стаха.

Стахові наче хто ніж у серце всадив. Боліла його зрада Дозі, боліло й те, що дав себе перемогти »студентикові«. Він, столярський челядник, нині-завтра майстер, що перед ним всі парубки тремтіли.

Глуха лють і бажання пімсти зродилися в його зараженому серці. Забожився, що зловить студентика й так йому намне боків, що йому раз на все відхочеться Дозі!

III.

Вже перед вечором зачав Славко ладитися на стрічу з Дозею. На цій стрічі »мало рішитися все«,

TULA-online.org

бо Славко, молодець, так вперто, так гаряче вмів заходити коло Дозі, що сподівався, що ввечері поговорить з нею остаточно.

Вичистив черевики, що аж лищали, вищіткував мундир, бо хоча ввечері цього всього не видно, але Славко знав честь і розумів, що на стрічу з дівчиною годі будь як вибиратися. Напарфумував убрання, що несло від його на десять кроків, волосся намастив брилянтиною, підголився, напудрив. Вже мав вибиратися з хати, та тут біда: приїхала мати та сестра. Як не крутив, як не вертівся Славко, годі було вирватися. Треба було лишитися дома. Ледви вспів вблагати свойого товариша Дорка, щоби пішов за нього до Дозі, перепросив, та повідомив її про перешкоду.

Годіж було дати дівчині ждати на себе!

IV.

Поки Дорко вибрався, Дозя вже була на місці. Сиділа на лавочці, сперла головку на руку й чекала. Думками переживала радісні хвилини попередніх стріч, у мріях леліяла майбутнє. І не счулася, як проминула звичайна година стрічі...

Пробудив її шелест розсуваних корчів бозу та легкі кроки з цеї сторони, кудою звичайно приходив Славко. Забилося дівоче серденько, затремтіло. Ледви піднялася та простягнула руки назустріч коханому.

Почувся тихий шепіт: »Панно Дозю!« Та поки Дозя вспіла відповісти, знявся лоскіт, крик, зойк. Дозя порхнула з лавочки й побігла домів.

Вихром тікав з небезпечного місця услужний Дорко, переможний Стах вимахував палицею й кричав йому щось наздогін, а Славко сидів у хаті з мамою й сестрою, »бавив« гостей та думав про те, чи Дорко не спізнився на стрічу...

TULA-online.org

М А Ї В К А

I.

Не конче мусіла вона припадати на травень, але без »маївки« наша гімназія не могла обійтися. Інакше хіба булаб зчинилася така революція, що навіть директорські погрози її не затишилиб, тимбільше, що ми чули за собою допомогу такого всевладного пана бережанської гімназії, як катехит Соневицький.

Міг собі директор крутити носом, як хотів, міг заслоновагися то цим, то тим, відкладати »маївку«, але як нам було вже цього за багато, ми йшли, як у дим, до катехита і — »маївка« була певна.

Цьогож року »маївка« була нам тим потрібніша, що надходили шкільні ферії, а ми не мали змоги зібрати всіх членів нашого, тайного тоді, гуртка та поговорити про працю на феріях. А говорити треба було багато, бо по селах зачалися гарячі часи сільських страйків, і ми хотіли бодай троха помогти в тому ділі. Більшість товаришів, селянські сини, знала добре, що значить працювати за чотирнадцятий, чи шіснадцятий сніп, а решта, міщухи, хоч і не знала, начитавшися брошур Будзиновського та Вітика, була більшими приклонниками страйків, чим »селюхи«. В місті годі було зійтися, бо нас вже тоді занадто пильнували, а вибиратися членам гуртка поза місто було невигідно, бо більший гурт учеників ріжних кляс, що зібрався в лісі, чи на оболонях, мусів звернути на себе увагу. А ще малк ми де-яких вчителів, що дуже пильно стежили за нами, ніби щось прочували, так, що аж сам кате-

TULA-online.org

хит звертав нам увагу та остерігав. А як вже катехит про це говорив, то ми знали, що справа поважна.

Особливо слідкував за нами вчитель Горлицький. Не любила його молодь цілої гімназії, а він віддячувався нам цим самим. Хто тільки міг зробити йому якусь паскість, робив це з приємністю. Кого він вспів тільки приловити на чомусь, використовував все проти приловленого. І така затяжна війна йшла роками.

Звали ми його »шевцем«, бо по гімназії ходила чутка, що його батько мав шевську робітню в Чернівцях, а крім того, він кожному з нас, кого переловив на незнанню хочби якоїсь дрібнички, радив кинути гімназію та йти до шевця на науку.

Про своє прізвище він знав і дуже їзза його лютував, а ми ніби на злість вечором виспівували йому під вікнами пісоньку:

»Прийшов швець з Черновець,
»Злапав дратву за кінець
»Тай повісився!«

Треба знати, що під словом »кінець« розуміється цю частину шевської »дратви«, що заправлена щетиною ніби голкою.

II.

»Маївка«!

Кому з колишніх гімназійних учнів на сам звук цього слова не заворушиться серце в груди? Кому не стане перед очима довгий хоровід учнів від найменших до найстарших, кому не зазвенить в ухах маршова мельодія гімназійної музики, кому не захочеться ще нині гукнути повною грудю: »Гавдеамус ігітур, ювенес дум сумус!...«

Довгим, довгим вужем тягнувся похід гімназійної молоді з ратушевого будинку, де містилася гімназія,

TULA-online.org

вулицею вгору, попри костьол, порохівню та цвинтар до Раю. Там, у парку ґрафа Потоцького, відбувалися щороку наші »маївки«.

Старий, просторий, кількаморґовий парк, що в своїй полудневій та західній частині лучився з лісами, де було безліч місця на всілякого рода гри та забави, відчиняв гостинно свої брами перед нами. В цей день ми були панами парку та за виїмком оранжерії (квіти — для молоді лакома річ!) та ґрафської палати, розбивалися, куди хотіли.

Молодь, як тільки приїшла до парку, розбилася на ріжні гуртки. Одні гралися в пилку, другі шукали прихильників загально любленої тоді гри »в кічку«, інші збирали співацькі гуртки, ще інші шукали хрущів, мотилів чи інших тварин, а ці найменші, »першаки« та »другаки« призбирували охотників до війни »індіян із білими«.

Серед такої метушні легко було нам, членам гуртка, непомітно (як здавалося) відлучитися від гурту та зібратися в умовленому місці, що звалося »за старими буками«. Це місце було дуже відповідне, а бодай нам так здавалося. Глибокий лісовий яр, відгороджений від людського ока трьома стінами грубих, могутніх буків, заслоновав із трьох сторін зібраних. Старі, повалені пні дерев, що їх ніхто не спрятував, ніби припрошували присісти на них, припочати. Приємний холод та шелест зеленого листя, що легко дрижало під леготом вітру, так приманчиво запрошували спинитися, дихнути чудовим повітрям, забути всі журби, що їх навівав на душу учнів кінець шкільного року, що вже надходив.

TULA-online.org

III.

Дехто одинцем, інші парами, а ще інші малими гуртками спішили на умовлене місце. Всім здавалося, що роблять це непомітно, що ніяке людське око цього не догляне, ні тінь підозріння не зродиться в нічиїй голові.

Але воно тільки так здавалося!

Такого майстра в шпіонуванні молоді, яким був Горлицький, годі було піддурити. Це був старий горобець, а ще ці таємничі міни, що з ними проходжувалися »кружковики«, мусіли на перший погляд збудити підозріння.

Горлицький став приглядатися за ними пильніше та побачив, що всі прямують у цей бік, де росла стара бучина. Це зродило в нього якесь підозріння й він собі туди подався. Тільки не йшов цими стежками, що »кружковики«, а вибрався дальшою дорогою, щоб зайти хлопців з боку, де їх не міг заслонити ліс. В цей спосіб, думав, буде мати подвійну користь: побачить хто там, у ярі зібрався, а при тому забезпечить себе від того, щоб хто в темному лісі не почастував його ломакою, чи камінюкою.

Горлицький знав, як його любила молодь, тож уважав, що безпечніше для нього не наражувати себе на прикрі несподіванки.

IV.

І так мандрували до старих буків, з одного боку Горлицький з надією в серці, що довідається чогось цікавого, чим буде міг почванитися перед директором та пімститися на зненавиджених »штубаках«, а з другого — учні-»кружковики«, перейняті вагою хвилі. Хотіли довідатися якнайбільше про те, що їм в майбут-

TULA-online.org

ньому прийдеться робити, як помагати справі, що про неї стільки говориться в цілому краю.

Зібралися врешті всі. Сорок хлопців, учнів пятої, шостої та сьомої кляси, самі старші, поважніші. Не одному вже гарний вусик висипався під носом, не одному жура та боротьба за хліб буденний позначила своїми пятнами молодече лице. Зібралися, посідали та мовчки дивилися на свойого »голову«.

Був це стрункий, може вісімнадцятьлітній хлопець, з білявим волоссям, нервовими рухами рук, ясними палкими очима. Користувався довірям та любовю всіх товаришів, бо всі гляділи за ним приязними очима, а кожний, на кому задержувався його зір, всміхався до нього.

— Ну, Федю, зачинаємо! — озвався хтось нетерпеливий.

— Добре! — промовив Федь (так звали голову гуртка), став на пеньку бука, вийняв з кишені записки та почав, листуючи їх, говорити.

— Товариші! Нині, перед закінченням шкільного року, зібралися ми тут...

Якийсь шелест поза його плечима звернув його увагу.

Легко, майже непомітно звернув в той бік голову, мабуть кутиком ока доглянув щось, бо всміхнувся та став кінчити свою промову:

— щоб нашим традиційним звичаєм заспівати стару нашу пісоньку.

Ще хлопці не стямилися з дива, що з Федем сталося, як він затягнув вже

»Прийшов швець з Черновець,
І в мить підхопили всі:
»Злапав дратву за кінець
»Тай повісився!«

TULA-online.org

А тимчасом корчами поза яром прокрадався назад Горлицький.

Тікав, що сили, бо боявся, щоб хто не зачав його »бомбардувати« в лісі за підслухування.

Щойно тоді, коли побачили Горлицького як утікав, зрозуміли хлопці в чому справа. І тим голосніше співали свою пісоньку йому навздогін.

Потому вже збори гуртка відбулися без перешкоди.

TULA-online.org

МІРГАН КАРАБЕТІЯН

І.

Мірган Мошура Карабетіян доживав останків слави та майна своїх дідів. Те, що запопадливі, вірменські руки дідів і батьків нагарбали, розкидала щедра рука їх внука та сина, Міргана.

Якже було Мірганові не гуляти, як не пускати грошей, коли мав їх багато, а нікому їх залишити, бо якось так склалося, що йому вже на шостий десяток пішло, а в нього не було ні жінки, ні дітей. Одна тільки стара, мов відьма злюща куховарка снувалася в нього по хаті.

Не дивниця, що Мірган любив добре забавитися, а ще як нагодилася добра кумпанія! Кумпанія була все на поготівлі. На її недостаток не міг Мірган ніколи нарікати. Був у ній збанкротований дідич Хрестальовський, був секретар повітової ради Доротовський і емеритований управитель школи Гвоздик, — товариство не будьяке. Вміли випити і зїсти, вміли Мірганові підлещуватися.

Дивна людина був Мірган. Без влещувань та поклонів не розумів життя, не бачив примани навіть — у сушеній та вудженій козятині.

Вуджена та сушена козятина була в нього понад усе. Тай було це все, що йому осталося зі старої вірменської традиції. Найлютіший його гнів можна було влагодити куском сушеної козятини; найбільшим у нього ворогом був той, хто зважився при ньому щонебудь проти цеї страви сказати. Приятелі знали його слабість

TULA-online.org

до козятини, тож один попереду другого старалися, при кожній нагоді, славити козятину. Кожний знав, що по оді до козятини, Мірґана хоч до рани прикладай.

II.

І цьогорічні Мірґанові імянини не обійшлися без козятини. Замовив собі її з Кут, а як прийшла, не міг нею налюбуватися. Нюхав її, надкроював з кожного боку по кусничкові, брав в уста, поцмокував. Постукував пальцем по кожному кусочку й тішився, як під стукіт його пальця озивався такий відгук, мовби хто пальцем стукав по підошві. Знак, що козятина добре засушена.

На імянини не просив Мірґан багато гостей, тільки своїх трьох, випробуваних товаришів: Хресталовського, Доротовського та Гвоздика. Саме добра чвірка до їди й до преферанса. Самі старі, добрі знайомі, добрі грачі, не лячно пліток, сварок, непорозумінь. Можна свобідно погуторити, випити й закусити, можна і камізольку розіпняти, звичайно, як між своїми людьми.

Вечеру почали їсти вже в шостій годині, бо шкода часу, коли дібралася така чвірка до преферанса.

Мірґанова куховарка, хоч погана, мов ніч, списалася добре, прилагодила вечерю на десять осіб, а до того ще й самі присмаки: приставки, дріб, яринка, грибки. А поперед усього козятина!

На кількох полумисках красувалася вона, порізана в тонесенькі платочки, що аж через них світилося. Прибрана хріном, цибулькою, томатом, соленими огірочками. Пишалася та ніби сама просилася: »Попробуй, побачиш, яка я смачна!..«

До їди не треба було припрошувати ні Мірґана, ні його гостей. Їли скільки влізло, а може й більше,

TULA-online.org

як влізало. По добрій наливочці, при холодному винці, сама їда в рот лізе. І не стямиться людина, а вже проковтнула чвертку качки, добрий кусок гуски чи індика з холодною салаткою, а що два-три куски попивала чарку тернівки.

Бо крім козятини, любувався ще Мірган у наливках. Дуже любив наливки на терені, горіхах та полині. Їх тільки пив, бо вони мовляв — добрі проти склерози. На інші навіть не хотів дивитися. Зпоміж вин пив найрадше вермут. Воно теж береже чоловіка перед склерозою.

III.

По вечері засіли всі пограти в карти в Мірганowому кабінеті. Тай тут, за картами, не переставали пити та закусувати. Біля кожного грача стояв малий столик, а на ньому пляшинки з наливками, полумисок із козятиною та пляшка з вином. Їж, пий і веселися.

Вибрали по жеребу місця, позасідали та — щоб не гаяти часу — почали. Грали спокійно, бо грачі були рівні, один знав одного, ніхто не »засідався«, кожний, дивлючися в карти, знав уже напевно, яку карту мають два другі. Автім вони не грали для виграної. Грали для »забиття часу«, бо мали його доволі.

У кожній партії грало трьох, а хто ділив карти, мав час випити й закусити.

Жовта горіхівка, зелена полинівка та червонява тернівка так привабливо мінилися в пляшочках, а платки вудженої козятини так пахли! Та й винце було собі теж ніврокy! Таке міцне, ніби хто до нього спірту долив. Якже не їсти, як не пити, коли сам господар давав добрий примір? Зїв цілий полумисок козятини та ще казав собі принести другий.

TULA-online.org

По шестій »пулі« преферанса гості пішли додому, а Мірган поклався спати. Та не спалося йому тої ночі! Не міг заснути, щось давило в шлунку, щось дивне з ним коїлося. Щось немов пхалося в гортанку, здержувало віддих.

— Біда! — злякався Мірган та позвонив на куховарку.

Прийшла куховарка, стала над Мірганом, заломила руки. Принесла гарячого піску, поклала Мірганові на живіт, дарма! Ще гірше. Накапала опію на цукор, ковтнув Мірган, не помагало. Попробував гарячого вина з гвоздиками, де там! Мов сам чорт заліз у шлунок Мірганові. Щоб хоч до рана не вмерти! Боявся Мірган смерти, жаль йому було кидати життя оте, хмільне та веселе.

Десь над ранком заснув на хвилину.

IV.

Збудило його знову пертя в шлунку та біль у правому боці. Такий біль, що піяк віддиху зловити. Ледве-ледве хватив рукою за дзвінок та позвонив на куховарку. Нема що, хай кличе лікарів.

За пів годинки було вже біля Мірганового ліжка трьох місцевих лікарів. Стукали, оглядали, пробували, заглядали в рот, наслухували, врешті глянули по собі, глянули на Міргана та похитали головами.

А Мірган стогнав і репетував, аж хата ходором ходила. Постояли лікарі, поміркували, щось пошепотіли, а потому один з них кинув важке слово:

— Скрут кишок!

Два другі безрадно розвели руками.

— Операція необхідна і то зараз! — відважився запропонувати перший.

TULA-online.org

Два другі знову розвели руками й хитнули головами, потакуюче.

— Але хто зробить операцію? Може ви, пане колего?

Але не було між ними такого сміливця. Нема що. Треба везти хворого до Львова.

— А як по дорозі вмре? — питає нишком перший.

Мірган почув і перестав на хвилю репетувати. Почув, як йому волосся на голові наїжилося з переляку.

Перестав ворочитися на ліжку. На хвилину ніби забув на біль й вирячивши очі на лікарів, спитав ледви чутно:

— Кажете, панове, що з того можна вмерти?

Ніхто не відповів, але в кожного було наче написано на виду, що тут нема жартів.

Мірган хвилинку подумав. Врешті показав рукою на бюрко:

— Будь ласка, там, у лівій шуфляді, червона куверта.

Хтось з лікарів отворив шуфляду, витяг червону куверту й подав Мірганові.

— Трудно! — промовив Мірган, розпечатуючи куверту. Всі переглянулися по собі зацікавлені, що це в тій червоній куверті. Мірган розпечатав, добув з неї аркуш паперу, розгорнув і прочитав:

»Моя остання воля. Все що маю, все що мені від когось належиться, записую отсим моїй вірній і працьовитій куховарці Марті Пелехатій. Писав я те, будучи здоровим на тілі і умі, а тепер, при свідках, під нинішньою датою підписом стверджую і закріплюю«.

— Будь ласка, подайте мені перо й чорнило.

Хтось з лікарів подав, Мірган підписав, а подаючи перо першому з лікарів, сказав:

TULA-online.org

— Будь ласка, панове, підпишіть, як свідки.

Лікарі підписали по черзі, Мірган подзвонив на куховарку. За хвилю зявилася заплакана. Один з лікарів прочитав Мірганове завіщання, дав Марті. Баба вдарилася в плач, але завіщання взяла, згорнула обережно і сховала. Булаб плакала далі, але Мірган казав їй іти до кухні.

— Тепер уже можете мене везти до Львова, — сказав заспокоєний Мірган.

— А що, як операція вдасться?

— Чує моє серце, що не вдасться, — сказав зрезиґновано Мірган і махнув рукою. — Везіть мене, панове, до Львова.

Не було іншої ради, повезли Міргана до Львова. Наймолодший лікар погодився на прохання старших товаришів відвезти хворого.

За годину мав відійти поїзд, а за пів години Міргана привезли вже на залізничий двірець. Так, як лежав у ліжку, запакували на носилки і принесли на двірець. Замовили окремий переділ і, як тільки поїзд заїхав, запакували в нього Міргана з лікарем. Паротяг засвистав, залізний вуж здрігнувся, кляцнув буферами й Мірган поїхав на операцію.

V.

В купе Мірган трохи заспокоївся, болі наче минули. Але все ще почував, що з ним погано. Бачив, що це смертельна справа й не жалував, що поспішив з завіщанням. Зрештою...

Хотів щось поспитати в лікаря, але він казав йому лежати спокійно, не ворушитися й не говорити, все тільки пошупував його за живчик та дивився на годинник.

TULA-online.org

Мабуть щось недобре віщував живчик, бо лікар раз-у-раз покручував головою.

А тимчасом залізниця добилася до найближчої станції. Тут машина задержалася і метнула возами, що сили. За пять хвилин поїзд знова засвистав, рванув вперед так, що аж лікар впав на Мірганів живіт.

Мірган зверещав, ніби його хто зі шкіри обдирав. А потім почув, що йому необхідно треба встати. І то якнайскорше! Зібрав всі сили, піднявся на ноги та поки лікар спів оглянутися, почимчикував коридором на край воза. Обома руками хопився дверей потребника, вбіг до середини та замкнувся.

Лікар збентежився й налякався непомалу. Побіг за Мірганом. Але не міг до нього добитися, — двері були замкнені. Нащурив вуха та став прислухатися, що діється з його пацієнтом.

VI.

Залізниця минула другу та третю стацію, а Мірган все ще сидів. Під дверима стояв лікар і завмірав з тривоги. Чого доброго згине чоловік в потребнику.

Нарешті не витерпів, став гримати кулаком об замкнуті двері.

— Чого? — кричить відтіля Мірган.

— Щож ви там робите?

— Газету читаю! — гримнув з пересердя Мірган.

Лікар відійшов від дверей, ображений. Вернув до переділу та став роздумувати, як це воно сталося, що »скрут кишок« минувся.

Десь на четвертій стації вернувся Мірган до переділу.

Був блідий, змучений і спітнілий, але з веселою усмішкою на обличчі.

TULA-online.org

— Вертаймо! — каже. — Висідаємо на найблизчій стації!

Зрадів лікар, скинув з себе плащ, накинув на Мірґана й на найблизчій стації висіли.

Скочили до буфету, Мірган найшов якогось жида, звелів йому дістати десь в містечку штанів і принести негайно. Тимчасом казав лікареві дати вечеру, а собі гарячого вина з гвоздиками.

Посиділи добру хвилину, коли Мірган вдарився руками об поли.

— Що вам, — крикнув лікар.

— А завіщання?

— Нічого, Марта верне завіщання.

— Верне? А дулю!

Зажурився Мірган, що через кляту козятину поспішив з заві щанням. Всеж таки вертав до дому в надії, що Марта верне завіщання. Вернув до дому над раном. Марти не застав. За яку годину вернула й аж пополотніла, як побачила Міргана живого та здорового. Була в нотаря, дала завіщання леґалізувати. Значить, пропало.

Не було що робити. Мірган мусів оженитися з старою відьмою, щоб, бува, з власної хати не виперла. Жив ще довго, але вже ніколи не їв козятини й гівався, як хто зважувався хвалити цю вірменську, національну страву...

TULA-online.org

ХИТРИЙ БОЙЧИК

I.

Суддя Бойчик любив час до часу погуляти. Не те, щоби був піяк чи картограй, але як трапилася кумпанія до партії покера, чи дорожчого віста, або хочби тільки звичайного фербля, Бойчик не дався довго намовляти, а коли вже сів до зеленого столика, то вставав останній. Бувало, що »партійка« тривала від девятої вечором до девятої рано. Бойчик не давався пересидіти. Це врешті цілком зрозуміле та ясне: найприємніша гра буває під кінець.

Не хотіла цього зрозуміти пані Бойчикова. Починалося від сварки, а кінчалося обстрілом пана судді всім, що Бойчиковій попало під руку.

Суддя божився, що поправиться, як міг омивав кожну нагоду пограти, хоч нераз і серце кривавилося. Бачила сама Бойчикова, як чоловік мучиться, й часом бувала більш вирозуміла й податлива. Бувало, що як Бойчик вже сам себе переріс у порядности, а Бойчикова була в доброму настрою, а особливо, як мінявся сезон й треба було нової сукні чи капелюха, сама випихала чоловіка до касина. Казала тільки, щоб не вертав пізно.

Бо що мала з ним, бідна, робити?

Звичайно Бойчик обіцяв не засиджуватися, але й сам у те не вірив. Не вірила ні трішки й жінка. Навіть була рада, коли чоловік спізнився годинку-дві, бо тоді лекше було видістати від нього гроші на жіночі витребеньки. А ще як Бойчик програв, то вже такий

TULA-online.org

був приємний та щедрий, що хоч до рани прикладай. Давав гроші без жалю, бо це, мовляв, і так виграні...

II.

Шість місяців карався уже суддя дома, ні носа з хати не показував. З хати до суду, з суду до хати. Тай не диво. Бог дав панству Бойчикам дитину, пані Бойчикова ніби хворіла, а по правді пестилася й любила полежати в ліжку. В хаті повіяло родинним теплом і панові Бойчикові довго не приходило касино й на думку. Але врешті й це скінчилося. Бойчик затужив за зеленим столиком, як ніколи. Бачила це жінка й одного разу, коли до неї зійшлися товаришки на каву, сама запропонувала чоловікові »розірватися«. А де-ж міг Бойчик краще »розірватися«, як не в любому касині, за картами? Бойчик знав, що пропозиція жінки коштуватиме його, бо напевно прийдеться купувати нову сукню.

— Щож? — подумав Бойчик. — Сукню сяк чи так треба буде купити, раз жінка наважиться. Для ока ніби не похочував іти до касина, мовляв уже відвик, але як тільки опинився за дверми, чкурнув, аж за ним закурило. Очевидно, обіцяв не засиджуватися.

III.

Легко було обіцяти, та не так легко вирватися з касина. Саме коло півночі почалася така гаряча партія віста, що ледви коло третьої зранку покінчилася. До тогож Бойчикові не повезло. З обчислення виявилося, що треба заплатити тридцять золотих. Жахлива сума! А все через того присліпкуватого лікаря, що все пхається до гри, а не має про неї зеленого поняття. Голосить чотири піки, а в руках має раптом пять малих

TULA-online.org

піків, шкарт в керах, плішки в карах і аса та десятку треф. Певна річ, що поклався з Бойчиком без чотирьох. Ще з »контрою«!...

Лютий вийшов Бойчик з касина та біг скоро додому. Засидівся та ще й програв — буде біда! Відчинив двері, скинув на коридорі черевики, та легесенько відчинив двері у спальню. Ледви їх припер, а тут годинник, ніби намовлений, визвонює третю годину. Притаїв Бойчик в собі дух, став біля дверей, прислухується, чи жінка не збудилася. Та ні, слава Богу. Почав Бойчик скрадатися на пальцях до ліжка, а тут підлога під ногами — рип! Знову притаївся, жде-наслухує, але жінка спить. Вже ось-ось добється до ліжка! Вже й підійшов до ліжка, присів, а ліжко — рип! Ніби опарений зірвався й знову наслухує, а жінка спить, тільки ніби ворухнулася...

Ніяк бідному Бойчикові до ліжка покластися. Почне кластися, ліжко стане скрипіти, а тоді вже напевне жінка збудиться. А як збудиться, то без баталії не обійдеться. Таки задовго засидівся. Хоч сядь та плач.

В тому положенні найшов Бойчик рятунок. В ногах ліжок стояв діточий візочок. Скинув убрання на крісло й в біллю підійшов до візочка. Почав ним злегка хитати.

— Збудиться — думає — жінка, побачить, що він колише дитину, пожалує, що ночі не доспить, а дитини пильнує, й Бойчик з парадою покладеться до ліжка...

Колише Бойчик дитину, а жінка спить. Колише тихо-тихенько хвиль з пять, з десять, вже й вкучилося йому троха. Вже й ноги задеревіли, стоячи. А жінка й не ворухнеться!

Почав сильніше рухати візком, візок постукує — може жінка, а може дитина прокинеться? Та де там! Сплять, ніби їх хто камінем приложив. Вибила половина четвертої, в Бойчика вже рука зімліла, ноги трусяться,

TULA-online.org

перемінив руку, колише міцніше, ніщо не помагає. Вже став і покашлювати, та жінка й дитина сплять, як Бог приказав.

Коли-ж годинник показував три чверти на четверту, Бойчик охляв уже зівсім. Ледви руками рухав. Не міг уже видержати; грюкнув візочком об ліжко, аж шиби у вікнах задзвеніли.

— А тобі що? — прокинулася жінка.

— Як то що? — визьвірився Бойчик. — Ти спиш аж любо, а я вже тут три години дитину колишу...

— Яку дитину? — дивується жінка. — Таж дитина зі мною в ліжку від вечора, а ти, напевне пяний, до порожного візка причепився!

І почалося!

Замнявся Бойчик, скулився і поволікся на своє ліжко, але спати не спав. Мусів вислухати »літанію« і за карти і за перепій. Що вже божився, що грати то грав, але не випив навіть склянки води. Жінка не вірила! Хібаж тверезий чоловік буде порожний візок колисати? »Набрав на хату«, тай сам не знає, що робить!

TULA-online.org

КАРТОГРАЇ

I.

Біда звалилася нараз на Івана Глечика. Податки тиснуть, жінка розхворілася, а тут ще за сина в ґімназії оплату прийшлося платити. Хоч сядь та плач, а гроші давай! Але й плач не поможе, як треба грошей; Глечик рішив продати корову. Не було іншої ради. Поплакувала трохи жінка, похлипували діти, але що вдієш, як треба? Автім: дома лишилася ще друга корова. Кепська вона, бо кепська, коза не корова, але що поробиш?

Поїхав Глечик до міста залізницею, а погонича з коровою виправив ще ранком у дорогу. Годі-ж було йому, емеритованому вчителеві, самому корову гнати. Приїхав у місто, пішов на торговицю, дивиться, а коло його корови аж четверо купців. Один заглядає сердешній на зуби, другий боки підщупує, третій хвіст мірить, чи довгий, бо хоче знати, чи корова молочна.

Почали з Глечиком торгуватися — торг у торг стануло на шістьдесять рииських. І могорич ще обіцяв купець заплатити та дві шістки »шнуркового« для погонича.

Забрав Глечик гроші, передав купцеві корову та по звичаю вступив із ним до шиночку, на могорич. Випили чарок по три-чотири, бо й Глечикові годилося погостити купця. Закусили кубасою, попили пивцем, поправили ще двома чарками »перченої« і ледви Глечик сяк-так у місті оглянувся, треба було йти до поїзду.

TULA-online.org

З шістьдесятки лишилося вже тільки пятьдесять пять, бо треба було дітям якийсь гостинець купити. Але Глечик вичислив, що й того доволі. Пятнадцять на сина, дванадцять на податки, а за решту завезе жінку до лікаря, до Львова.

А як буде мало, то дозичить »до першого« в Юдки.

II.

По дорозі з ярмарку напхалося в поїзд стільки людей, що Глечик тільки завдяки знайомству з кондуктором дістав незле місце в сепаратці, а хотів цих пять стацій передріматися трохи, щоб жінка не пізнала, що він у місті могоричував.

В сепаратці, що її за Глечиком запер кондуктор на ключ, сиділи вже два панки, видно, незнайомі, бо навіть із собою не говорили. На чемне поздоровлення Глечика буркнув щось під носом один та другий, гейби нераді з того, що кондуктор встромив їм третього пасажира до сепаратки. Глечик сів у кутку при дверях та став піддрімувати.

Як залізниця рушила, до сепаратки увійшов кондуктор та почав провірювати квитки. Заспаний Глечик забув, куди встромив свій квиток та почав добувати з карманів усе добро, шукаючи за ним. При тому виняв і гроші, самі новенькі пятки, та поклав їх поруч себе.

Побачили гроші товариші та кондуктор, переглянулися поміж собою та підсміхнулися. А Глечик шукав дальше квитка, поки не пригадав собі, що застромив його за стяжку капелюха.

Кондуктор провірив та продіркував квитки, вийшов, а на другій стації вернувся знову до сепаратки. Пошепотів щось із одним з подорожніх, виняв карти та оба почали грати »двадцять один«.

TULA-online.org

Напочатку не високо, по шістці-дві. Карта йшла кондукторові, а його противник програвав. І все так якось складалося, що як кондуктор лишався навіть при дванадцяти, або тринадцяти, то його противник або мав ще менше, або перетягнув поза двадцять один. Гроші плили в кармани кондуктора. Коли доїздили вже до третьої стації, противник чіслив, що програв вже десятку. На стації мусів кондуктор знову висісти, а тоді другий подорожній рішився заграти також. Тільки оба грали вже гостріше. По рінському, по два. І цьому йшла карта, а як кондуктор вернув у сепаратку, пішла гра в трійку.

Глечик сидів з боку та тільки приглядався, роздумуючи в душі, що то не шкодилоб так дограти протрачену в місті пятку. А можна виграти й більше. Не счувся Глечик, як уже сидів ближче грачів, не оглянувся, як і свойого рінського поставив.

Дістав у двох картах вісімнадцять; не купує, а банкир сердега ледви до сімнадцяти натягнув. І так щасливо пішов цілий »шнурок«.

Бачить Глечик, йде карта, а до дому вже ледви дві стації: суне в банк пятку. Потягнув карту, докупив двадцять, а в банкира двадцять один. Поставив десятку і знову те саме: в нього девятнадцять, а в банкира двадцять.

Розпалився Глечик, суне нову десятку. Банкир каже, що дає третю карту. В Глечика було тоді пятнадцять: мало. Купив — прийшла сімка, а банкир на тринадцять виграв. З проданої корови лишилося Глечикові ледви тридцять рінських, а тут банкир вже хоче стягати банк.

— Ще раз, — просить Глечик, — на тридцять.

Банкир трохи викручувався, потім стасував карти тай роздав. Дістав Глечик дві, зазирає: дві десятки.

— Даю! — каже банкир.

TULA-online.org

— Дякую! — каже Глечик і вже радіє, що відбере у банкира свої гроші, бо закосив оком до банкирових карт та побачив, що в нього всього десятка і девятка. Банкир подумав трохи та купив третю карту. До своєї девятнадцятки докупив двійку: разом — двадцять один.

— Ще раз по банку! — загарячився Глечик.

А банкир каже, що на кредит не грає. Тай оба з товаришем сунуть до дверей.

Бачить Глечик, що не переливки, став у дверях та кричить, що не пустить, — доки не віддадуть грошей. А залізниця вже ось-ось до стації доходить. Грачі зачали з ним термозитися, не одного стусана обірвав Глечик від кондуктора, що прибіг на крик, та всетаки тримається обома руками дверей, не хоче нікого із сепаратки випустити.

Із свистом заїхала залізниця на станцію, счинився гамір та крик, прибіг керманич поїзду та стаційний урядник, післали за жандармом. Бачуть грачі, що не переливки, пошепотіли щось із кондуктором та тицяють Глечикові гроші до рук.

— Вже все, — кажуть, — що виграли!

А Глечик бере гроші, руки йому трясуться, та все лепече, що ще не все.

Виняв врешті »банкир« з карману в камізолі якісь помняті пятки, та жбурнув Глечикові у вічі.

— На, вдався нашою кривдою! — каже.

Глечик схилився по гроші, що впали на долівку, а грачі як чкурнуть! І слід за ними пропав! Якраз тоді явився жандарм, але Глечик вже не жалувався, жандарм махнув тільки на все рукою, а кондукторові пальцем накивав.

Вискочив Глечик та поплентався домів.

TULA-online.org

III.

Блідий та заспаний добрив Глечик до дому. Жінка аж злякалася, як побачила його, так змінився на лиці. А потім стала розпитувати, що та як.

Рад-не-рад став Глечик розповідати жінці, як то він вилетався в гру з картограями. Не дала йому жінка докінчити, та як не накинеться на нього! Тарахкотіла, поки сама не змучилася. А потім каже:

— І скільки-ж ти програв?

Став Глечик витягати гроші з карманів на стіл, а потім почав їх рахувати. Рахує, зо страху аж дух у його запирає, не може доглупатися, скільки картограї хапнули.

Рахував, рахував, а потім тільки губи роззявив та глипає на гроші. Вісімдесять рипських начислив. Мабуть картограї зо страху перерахувалися та ще своїх грошей додали.

— Ну, що? — питає жінка. — Скільки ти процицидрив?

— Та піскільки, — каже Глечик, — ще двадцять рипських виграв... Буде на два місяці на тютюн.

Жінка глипнула на Глечика, підійшла до стола, перерахувала ще раз гроші та згорнула всі у фартушок.

— Нема, — каже, — стільки грошей на тютюн! Гріх! Буде мені та Мушці на черевики.

TULA-online.org

ПРИЙМАК

I.

Не було спокою в хижі старого Галдая. Старий засмакував у палінці, що днини попивав її в рудого Берка тай стриму не було. Що не напросилися сини, що не налебеділа жінка, старий Галдай тільки рукою махав, ніщо не помагало.

А Галдаєві маєтки все меншали та меншали. Наперед пішло збіжжа: ярець, жито та овес, потому став виносити крадьком з дому кури та індиків, далі пішло теля, ба й корова за ним.

Як не було вже що продати з хижі, став Галдай випродувати ялиці на сіножати й тоді зчинилася біда. Синам стало жаль ялиць, призначених на будову нової хижі, стали татця свойого просити, щоб бодай ті ялиці лишив. Та прохання не помагали! Не оглянулися сини, як рудий Берко прислав своїх робітників, а ялиці, що ще вчера пишалися та зеленіли на сіножати, нині лежали на землі, ніби підкошена трава. І тільки обчімханє гілля, порозкидуване довкола пнів, вказувало на те, що ще вчера ці ялиці пишалися своєю зеленню.

II.

В Галдаєвій хижі знялася така буча, що крий Господи! Плакала жінка, ніби по мерцеві, воркотіли злісно сини, а старий Галдай сидів при столі, перехилив у бік з похмілля голову, бив кулаком об стіл та горлав:

— Я тут газда! Моя праця!

TULA-online.org

— Ах, ти робітнику окаяний, ти пянице проклятий, яка праця? — кричала Галдаїха тай аж заходилася від крику та плачу. — Що ти напрацював? Га?!

— Моя праця! Я тут газда!

— В жидівській коморі твоє газдування! Де мої кури, пулюси, де теличка, га?! Прогайнував, пропив, гарячої смоли краще напився!

— Моя праця, мені можна! — вперто викрикував Галдай та валив кулаком об стіл.

— Можна? А нам на дідів сходити теж можна?

— Сходіть!...

— Так?! Ми на дідів? А де моє віно, де ці »таляри«, що взяв за мною? В горло їх влив, Беркові бороду ними озолотив.

— А озолотив, ну й що?

— Чекай, чекай, будеш ще жидам воду носити, жиденята підтирати!

— То буду, бо хочу, а ти мовчи, щоб чого не покушала!

— Так!? Ще й бити будеш?

Стара Галдаїха аж захрипла від плачу. А сини слухали, переглядалися між собою та півголосом муркотіли, що так дальше не може бути.

— А ти що, один з другим там муркотиш? — чіплявся Галдай синів. — Не в лад тобі? Га?!

— Та бо ви, татцю...

— Не в лад? — перебивав Галдай. То гибай з хижі на сто вітрів, а то я...

— Та ви, татцю, не дуже, бо...

— Що? Може бити меш? Мене?! А! Такі ви? Ану, гайда мені з хати всі, бо смерть! Вам або мені!

Кинувся на найстаршого сина та став ним термозити. Син не давався і малощо до бійки не дійшло. Щастя, що Галдаїха спамяталась, розірвала їх та із синами пішла з хати.

TULA-online.org

III.

Проспав Галдай похмілля, встав і почав пригадувати, що було. Ніяково йому стало, що так жінку і дітей з хати прогнав. До Берка ще за скоро було йти, бо сонце показувало, що полудне ще далеко — далеко, а в хижі самому годі було всидіти. Пригадав собі, що требаб корову нагодувати, пішов у стайню, але з корови хіба тільки що сліди лишилися. Думав напочатку, що може злодії, але потім пригадав собі, що ніби крізь сон чув, що жінка погрожувалася, що корову забере, не дасть її в Берка пропити.

Вернув до хижі, розглянувся, побачив, що жінка та сини позабирали всі лахи, знать, забралися цілком від його.

Ніяково стало Галдаєві. Тепер його певно ціле село на сміх підійме! В селі-ж з давен-давна не чували, щоби жінка та діти »газду« покидали. А ще й задля палінки!

Розглянувся по хижі за їдою — сліду навіть не було. Ні хліба, ні грудки, ані навіть вчорашньої булі не лишили йому. Все забрали. Навіть мисник і цей світив пусткою. Всі горшки, всі миски жінка позабирала. Холодна піч віяла пусткою, в хижі тільки зїдливі мухи бренїли, крутилися коло лисої голови Галдая, ніби насміхалися з його даремних зусиль знайти якусь їду.

IV.

Три дні чекав Галдай, чи не вернуться жінка та сини. Три дні година по годині сподівався, що ось відчиняться тихо двері та до хижі тихенько всунеться жінка. Ніби собака, що її вибили та прогнали, а вона тихцем знову вертається в хату.

TULA-online.org

Три дні чекав надаремно — ні пес в його хижу не заглянув.

І тільки часами, як Галдай проходив вулицею села, здавалося йому, що на кожному лиці бачить усмішку, що кожні вічі дивляться на нього з насмішкою, що навіть діти — й ці за його плечима пальцями на нього показують. А в Берковій коршмі, де Галдай заходив випити палінки, чи що перекусити, всі змовкали, як тільки він увійшов і тихцем виходили.

Ніяково ставало Галдаєві, сідав за столом, попивав свою палінку, закусував оцінпятем та думав. Нераз навіть прокльоном шмарив крізь затиснені зуби. Але й це ніщо не помагало.

Хандра така находила на нього, що не знав просто, що йому діяти. Вже може навіть перепросивбися з жінкою та сінами, та якось трудно було йому першому руку до злагоди простягнути. А жінка та діти ніби завзялися. Переказували, що дотіль не вернуть до хижі, поки Галдай заходитиме до Берка.

V.

Пятниця, вечір.

Рудий Берко вже позачинював всі двері в коршмі, брався шабасувати, а старий Галдай все ще сидів за столом та думав свої думки.

І ніяк було Беркові Галдая викидати; знав, що як старого раз чимось знеохотить, він більше в коршмі не покажеться. А тут Беркова Лая воркотить, що час уже сідати до вечері. Пошепотів щось Берко до Лайки, покрутила Лайка головою, пошваркотіли щось і — глянь: заставила Лайка вечерю для своїх, тай тицяє перед Галдаєм шабасову вечерю.

І халу й рибу і юшку з локшином — так як

TULA-online.org

всім своїм. А Берко до нього ще й з шабасовою горівкою підходить.

— Випийте та їжте на здоровля! — припрошує. — Я-ж знаю, що в вас у хижі ні ґаздині, ні вечері...

Став Галдай на початку відпекуватися, але шабасівка запахла йому так якось приємно, що не втерпів. Випив чарку одну, другу та взявся до їди.

Добра була їда, смашна така, як ніяка страва дома. І їсть оце Галдай поволі. Насолоджується шабасовими присмаками, а зпід ока поглядає, як заїдає вечерю Берко з ріднею.

— Гей, гей, моцний Боже! — думає — як оце такому Беркові добре. І жінка в нього добра й діти, а в мене?...

І задумався старий Галдай.

А тимчасом Берко покінчив свою вечерю. Лайка стала припрятувати стіл, а Берко, приплющивши вічі, став підспівувати, а за ним підтягали малі берченята. Співали напочатку тихо, гейби несміло, а чим більше розіспівувалися, тим голосніше кричали. Їх спів, що напочатку був якийсь ніби веселий, переходив у благання, а потім ніби в плач...

Розжалобилася душа в Галдая. І йому стало якось так тяжко на серці, йому також хотілося кричати та плакати над своєю самотою... Тяжко стало йому на душі. Схилив голову на руки, а сльози покотилися по старечому лиці.

VI.

Довго в ніч сидів Галдай в коршмі, поки всі свічки не погасли. А потім розпрощався з Берком та пошкандибав додому. Міцна шабасівка гріла його в жолудку, в устах чув приємний посмак жидівських страв.

Доплентався врешті додому, ввійшов у хижу тай

TULA-online.org

знов сум наляг на його душу. В хижі пустка, ні прятано, ні метено, ба, навіть водиці свіжої, й цеї дома не було. Ліг Галдай на лавку, підсунув кулак під голову та заснув тяжким, неспокійним сном.

А рано, як пробудився, став ходити по обійстю та видно щось важного роздумував. Муркотів щось сам про себе під носом, часами всміхався, часами комусь кулаками погрожував. Отак перебландьорив день, а ввечері знов до Берка потяг.

Прийшов, звитався, та витяг Берка до ванькиря. Щось там довго-довго шепотіли. Говорили зразу тихо, потім знов голосніше, аж Беркова Лайка стала непокоїтися. Відчинила навіть двері від ванькиря, але Берко зараз її зацитькав та казав вертати до коршми.

За годину-дві, як у коршмі зійшлося більше людей, з ванькиря вийшли Берко з Галдаєм. В обох лиця сіяли вдоволенням, або всміхалися до себе.

Сів Галдай за столом, а Берко зараз йому пляшку палінки підсуває. І кілька чарок і закуску, а Галдай до свойого стола припрошує самих старших, знатніших ґаздів. Всіх частує, до кожного припиває та приговорює, а Берко розсівся з ними, також поволі горівку крізь зуби цідить. Випили по кілька чарок, закусують. Цей оціпя скубне, той кусок грудки ножиком відкравує, третій дуганом люльку набиває. А всі ждуть, що далі буде.

А тимчасом Галдай налив знову всім палінки, цокнувся чаркою з Берком та приговорює:

— Так, так кумове! Нема в мене ні жінки, ні дітей, всі мене покинули...

— Е, та бо ви куме й самі троха...

— Як сам? Што? Бити мене мут, а я маю мовчати?

— Та ні, але...

— Ба! Я їм не таке вдію! На дідів пущу, всіх...

TULA-online.org

— Ба...

— Ая! Приймака собі найшов! Все йому пишу! Все!

— Когож?

— А ось Берко, мій приймак! Йому все оставлю, а їх дощенту знищу!

Куми здивувалися, а потім стали випитуватися що і як? І довідалися. Галдай дав ціле своє майно Беркові, а цей має до смерти тримати та годувати Галдая, по людському та по божому з ним обходитися, шанувати, а по смерти поховати. Люди з дива остовпіли, потому стали Галдая спамятувати, та ніщо не помогло. Ще де-кого вилаяв.

А за тиждень Берко став уже Галдаєвим приймаком, власником Галдаєвих маєтків.

VII.

Місяць прожилося Галдаєві в добрі, що про його він мабуть у життю й не мріяв. Беркова Лайка годувала його самими лакітками, Берко горівки доносив. А Галдай їв, пив та спочивав.

Але як пійшов другий місяць, Галдаєві навкучило даром сидіти. Взявся за роботу в полі.

Та тут вийшла чудасія: Берко йому в полі робити не дає.

— Якже? — питає Галдай. Хіба дар божий буде марнуватися?

— Ну, — каже Берко, — це вже моє діло! Цеж моє добро, я про нього сам подбаю.

Не могло поміститися в Галдаєвій голові, щоб його праця мала марнуватися. Але Берко вперся, не дає. Пішли до війта, та цей тільки раменами здвигнув.

— Беркова правда — каже. — Його поле, його хліб, нехай робить з ним що хоче.

TULA-online.org

— А я? — питає Галдай.

— А ви маєте приймака! — каже з насмішкою вийт.

Пішов Галдай додому, сів у хижі, та спокою не має. Дивиться через вікно, там он-он на горбику ярець вже жовтий, треба жати, бо почне обсипатися, а ту — годі. Там знов людські жита давно ізжаті, а його счорніли, похилилися, хто зна, чи оплатиться вже жати?

Не втерпів старий Галдай, як стояв без мички, побіг до Берка.

— Слухай, Берку, так далі не може бути!

— Що?

— Не можна-ж, щоби хліб марнувався!

— А хіба то ваш?

— А чий?

— Мій!

— Як твій?

— Хібаж ви мені не писали свого маєтку?

— Ну...

— Ну! Хіба я ломлю контракт? Не даю вам, що маю давати?

— Та... даєш, але... хліб зігниє...

— Ну, най він собі гниє... моя втрата...

— Але Берку, Бога бійся!...

— Я боюся, чому ні?

— Не можнаж так... гріх...

— Ну, най буде мій гріх!

Бачить Галдай, не доведе до кінця з Берком. Благання та погрози нінащо. Сів у коршмі на лаві та думає. А по якійсь хвилі каже Берко:

— Знаєте що Галдаю?

— Що?

— Відкупіть оцей хліб від мене...

— Я?...

— Ну, ви!

TULA-online.org

— Мій хліб?

— Він не ваш, а мій!

Став Галдай знов думати. Бачить нема іншої ради.

— Щож ти хочеш? — питає.

— Візьміть у мене весь ґрунт на спілку.

— Мій ґрунт?

— Цеж не ваш, а мій!

— Як на спілку?

— Ну, ви будете собі уживати й ґрунт і хижу, а зате будете мені давати спілку.

— Та якже?....

— Як хочете! — каже Берко — відвертається, ніби хоче йти геть!

— Чекайже! — ловить його Галдай за руку.

— Ну?

— Та воно за багато!

— Багато? Як то багато? Я вам дам і хижу і ґрунт, то в вас багато?

— Таж хижа й ґрунт мої!

— Були! Тепер мої! — каже Берко. — Але щоб ви не казали, що я хочу вашого, то зробім таке. Я вам дам на вживання цілий ґрунт і хижу до смерти, а ви за це зречетеся того, що я мав вам давати. Будете жити на своїх харчах...

Тяжко було Галдаєві зрікатися »панської« їди, але врешті пристав. Не міг стерпіти того, що хліб у полі марнується.

TULA-online.org

НОВЕ ПРАВО

І.

Біда вийшла Калиничеві з цих нових прав, ціле село його на сміх підняло! А ще кажуть люди, що нові права кращі давніших.

Доповідали люди Калиничеві, що за його дружиною лісний заглядає. Говорили це й те, звичайно, як люди в селі. Шепотіли собі нібито на вухо, але так, щоб і за десяту межу було чути, що Калиничева дружина теж ласкавим оком на лісного споглядає. Казали, що як тільки Калинич із хати, а лісний зараз у хату суне. Всіляко говорили.

Допитувався Калинич в дружини, що в тому за причина, та вона тільки раменами здвигала. Або сміялася так щиро та голосно, що аж Калиничеві ніяково ставало. Нераз і жалував, що питав дружину про таке, що самохіть піддавав її такі погані думки.

А вона сміялася та тільки де-коли питала:

— А ти їм віриш?

— Та ні, але знаєш... зацукувався Калинич.

— Ну, як хочеш, то вір собі! — відповідала Калиничева дружина та сміялася далі.

І як тут було вірити? Як було кидати таке підозріння на неповинну дружину. Томуто Калинич на початку не вірив.

Але людські помовки зробили своє. Калинич терпів, поки міг, та як вже навіть малі діти почали за ним викрикувати, що він лісному тесть, Калинич не видержав. Рішився сам переконатися, скільки правди в людських помовках.

TULA-online.org

II.

Вибрався Калинич нібито на друге село за орудкою, а сам притаївся тихесенько на боїщи та жде, що буде.

І не довго чекав, бо за яку годинку, як тільки стало вечоріти, почув якісь тихі кроки з городу в сторону хати. Вичекав хвилину й суне в хату. А в хаті його дружина з лісним. Прилипли до себе, цілуються, пестяться.

— А це що? — промовив несподівано Калинич.

Дружина збентежилася, звертілася сюди-туди, а далі, як не відчинить вікно, як не чкурне! І сліду за нею не стало. Та Калинич на дружину й не дивиться, вона-ж далеко не втече! Нахмурився, затис кулаки та до лісного до бійки суне. Вже хопив його за груди, термозить ним, та лісний не з цих! Як не відвине руки, як не трісне Калинича кулаком у ніс, то Калиничеві тільки свічки станули в очах, а цілий світ зачав йому кружляти перед очима.

І нім ще Калинич оглянувся, лісного вже в хаті не було!

III.

Забожився Калинич, що лісному не дарує. Хай що хоче коштує, мусить його до арешту запакувати, а такої зневаги так без нічого не лишить! Ще якби тільки те було, що лісний йому дружину зводив, лихо його бери! Намняв-би трохи боків дружині й по справі. Бо-ж, звісно, в баби довгий волос, а короткий розум, як вдуріє, то нічим її так скоро не протверезиш, як кулаком. Тай ще не знати, чи взагалі що поміж ними було?

Поправді бачив їх Калинич, як вони обоє цілувалися. Ну, але це невеликий гріх! Цілувалися й біль-

TULA-online.org

ше не будуть, бо Калинич уже їх припильнує! Го-го! Не таких Калинич уже пильнував!

Але, щоб його, газду, в його власній хаті кулаком у зуби бити?! Ні! Цього ще не бувало й на те він ніяк не міг погодитися! А ще й у прияві його дружини! За це мусить лісний дорого поплатитися. Хаї коштує, що хоче, а він йому покаже, що значить бити газду в його власній хаті!

Піде вранці до міста, до адвоката і вже досолить цьому поганцеві! Щоб навіть пятку мало коштувати! Або й десятку, а Калинич свойого не дарує! І тоді покаже всім, що він значить! Вже тоді певно ніхто не посміє закпити собі з Калинича!

Довго в ніч мріяв Калинич свої веселі думи. Вже й дружина його вернулася тихесенько в хату, вже й півні почали співати, а Калинич все ще думав про солодку пімсту над ворогом.

За думками забув і погримати трішки на дружину, забув і про те, що якби не вона, то в нього не булоб суперечки з лісним, а тішився тільки тим, що своїому ворогові досолить. Не міг ніяк призабути, що через нього ціле село його на сміх підняло.

IV.

Ранком вибрався Калинич до містечка, щоб скоро зробити справу в адвоката. А тут вам біда! Заправив адвокат за скаргу десятку, а ще двадцять злотих на кавцію до суду каже зложити.

— Якже це? — питає в адвоката. — Мене побили, а я ще маю доплачувати?

— Таке нове право! — каже адвокат.

— Аво — каже Калинич — як Степановій корові сусід перебив ноги, то Степан ніщо не платив.

TULA-online.org

— Ну, бо це корова!

— Ну, а я гірший!

— Гірший, не гірший, але таке право! — каже адвокат.

Не міг цього Калинич зрозуміти, але двадцять злотих треба було дати. Пішов до містечка, продав на борги два кірці пшениці, відніс гроші адвокатові.

Не минув місяць, кличуть Калинича до суду, на справу. Вирядився Калинич ніби на відпуст, запряг коні, ще й дружину із собою забрав. Нехай і вона поїде, нехай побачить там, у суді, як він, Калинич, знищить свойого ворога. Нехай і її в серці заколе, як суддя вліпить цьому поганцеві, лісному, з місяць, або два! А зрештою вонаж все бачила, свідком буде.

Приїхали, пішли до суду, вичекалися трохи на коридорі, аж кличуть їх справу. Гордо, як князь, йде Калинич, за ним всувається тихенько його дружина, а на кінці кулиться лісний. Згорда дивиться Калинич на нього і тільки під вусом підсміхається!

— Чекай! — думає. — Скулишся ти ще не так!

Почав суддя справу. Кличе лісного, питає, чи вдарив Калинича.

— Та вдарив! — каже лісний.

Ще там щось попитав лісного суддя, а далі почав випитувати Калинича.

— То він вдарив вас?

— Та вдарив — каже Калинич. — Сам каже, що вдарив.

— Де? Чим?

— Та в зуби, кулаком!

— І були знаки?

— Гм! Знаків то ніби не було, але він сам каже, що вдарив.

— Ага! Знаків не було?! А деж це було?

— Де? В моїй хаті!

TULA-online.org

— А свідки були?
— Свідки? Були!
— Хто?
— Я...
— Ну, і ще хто?
— Ну, я й вона, — каже Калинич та киває головою в сторону своєї дружини.
— А більше нікого не було?
— Ні!
— Ага! — каже суддя.

І встав, надягнув щось кругле з ріжками на голову, поправив ланцюх на шиї та щось там промимрив під носом.

Став Калинич та чекає, що далі буде. А тимчасом суддя вже другу справу казав кликати.

— Що за біда? — думає Калинич.

А далі не витерпів і питає:

— А що з моєю справою, прошу пана?
— Вже по справі! — каже суддя.
— Як по справі?
— А так! Не було знаків, ані свідків, то нема кари!
— Ов! — забідькав Калинич. А мої двадцять злотих де?
— Пропали, щоб дурно не правувався.

Занімів з дива Калинич, а далі як не зачне голосити! Треба було його аж силою із суду викидати...

— — — — — — — —

Біда вийшла Калиничеві з цих нових прав. Ціле село його на сміх підняло, дістав у зуби від лісного, що за його дружиною заглядав, а ще й двадцять злотих доплатив до цього!

TULA-online.org

ЧОРНИЙ КОТИК

I.

Наш учитель німецької мови, др. Шмірер, це була дуже гостра людина. Сипав на право й ліво »двійками« так, що учень і не оглянувся та не роздумав ще, що має відповісти на вчительське питання, як Шмірер верещав уже: Сідай! Зле! Ти, нездаро! — та »інтабулював« у своїй нотатці лиху ноту. А хто раз дістав лиху ноту, цей потім мусів довго намучитися, щоб заробити »слабе достаточно«, хіба, що...

Якраз оце »хіба« дражнило нас до непритомности. Ми знали всі, а з нами шепотіло собі на вухо ціле місто, що як хто хоче сяк-так дійти до ладу з німецькою мовою, та впевнитися, що на нього не спаде несподівано якийсь »сінґель«, чи »поправка«, повинен брати лекції німецької мови та вимови в пані Шмірерової. Але ж такі лекції коштували по десятці місячно; на такі великі видатки не кожен з нас міг спромогтися й тому пані Шмірерова вдоволялася тим, що родичі учнів памятали про неї та присилали кілька гусей, чи качок, а навіть і куряг, а хоч би яєць, чи городовини. Це може й не було стільки варта, що винагорода за лекції, але з цих приносів можна було пізнати, що родичі учнів є вдячні пані Шмірерові за працю її мужа, а знов пані Шмірерова, з вдячности до родичів учнів, не позволяла чоловікові робити кривди учням.

І так було в ґімназії довгі часи, поки до нашої школи не принесло лихо Мартовича. Властиво принесло його не лихо, але краєва шкільна рада.

TULA-online.org

Мартович, що прийшов до нашої гімназії з маркою ворохобника та очайдуха, вже на самому початку напоровся на недовіря вчителів до себе, а на додаток він цілком не дбав про те, щоби якнебудь заслужити на поправу своєї репутації. А вже з Шмірером склалося якось так, що зразу дійшло поміж ним і Мартовичем до війни, де — очевидно — переможцем виходив усе Шмірер. За місяць побуту в гімназії заробив Мартович щось аж пять »двійок«, хоча не можна сказати, щоб він не вчився та не вмів призначеної лєкції. Слабші за нього ученики виходили звичайно з достаточною потою, а з Мартовичем було все зле та зле.

До чого воно йшло, ми замітили зразу, бо Шмірер, питаючи Мартовича, все натякав на те, що йому треба помочі та дивувався, що Мартовичеві батьки не цікавляться своїм сином та не розвідаються, що з ним діється в школі. Ми пояснювали Мартовичеві, що він, а власне його батьки мали зробити, але Мартович і в думку собі цього не клав. Уперся, що на таке не піде, бо йому й так належиться »перша«.

І ніби заклятий мовчав Мартович, а Шмірер ніби завороженний писав усе »двійку« за »двійкою«.

II.

Др. Шмірер був відважний, як лев і все впевняв, що нічого не боїться, але ми завважили, що він мав дивне упередження до котів. На дорозі старався їх виминати, а як часами в клясі хто з нас (так собі для розривки) замявкав, Шмірер попадав у лють і довго не міг заспокоїтися.

Довідався про це Мартович та на цьому оснував свій плян пімсти на Шмірерові, бо як у послідне дістав із німецької мови »двійку«, прийшов до дому та писав довгого листа до свойого батька. За тиждень Мартовичів

TULA-online.org

батько приїхав та привіз із собою якусь кліточку. Довідалися ми про приїзд старого Мартовича, та тільки підсміхалися, — мовляв, — і Мартович не такий святий, як хотів себе перед нами показати, бо і його батько приїхав з »приносом«. Мартович усміхався також, але якось дивно.

По скінчених лекціях стали ми пильнувати, коли Мартовичів батько піде з дарунком до Шмірера. Ждали ми на це до четвертої години, а як Мартович з батьком та пакунком вирядилися в дорогу, ми крадькома поплелися за ними.

Наперед манджав з новагою Мартович та ніс у руках прикриту рядном клітку. Кроків зо два за ним ішов Мартовичів батько, в довгій, майже до землі полотнянці, ширококрисому капелюсі, з бучком у руці, а двадцять кроків за ними слідкували ми, крадькома, щоб нас Мартович не побачив.

Мартовичі ввійшли на подвіря, а далі до Шмірерової кухні; тоді кількох із нас підкралося під кухонні вікна, щоб почути, як усе піде, а потім докучити Мартовичеві. Спершу в кухні було тихо й чути було тільки покашлювання старого Мартовича. Видно, крім них не було тоді в кухні нікого. Згодом відчинилися двері від кімнати. Хтось увійшов у кухню; ми почули шорох ніг та басовий голос Мартовичевого батька:

— Слава Йсусу Христу!

А далі така розмова:

— Що скажете, ґаздо? — питався жіночий голос.

— Та я до пана професора...

— А з чим? Чого? Скажіть!

— Ні, я тільки пану професорові можу...

— Зараз!..

І знову скрипіт дверий. До кухні ввійшов Шмірер.

— Що доброго скажете, ґаздо?

— Та, прошу пана професора, писав мені син...

TULA-online.org

— Ага! Ну?..

— ...писав мені, що пан професор дуже добрі та ласкаві не тільки для студентів, а й для всякої звірини. Я ціле село збігав, ледви найшов...

— Що ви найшли?

— Та от, прошу ласки пана професора, котика.

Не вспів старий Мартович докінчити, як Шмірер заревів нелюдським голосом:

— Що?! Як ти смієш, хаме!

З грюком розтворилися двері, що з них у першу чергу вилетіла клітка з чорним котиком, за нею старий, а за ним уже молодий Мартович. Зявився на порозі й сам Шмірер та лаяв обох Мартовичів по німецьки, що аж уха вяли.

Похнюпивши голову, пошкандибав Мартовичів батько до дому. Не хотів навіть із сином бачитися. Зате молодий Мартович був задоволений, як ніколи.

На другий день у місті не було іншої мови, як про чорного котика. Ніби всі змовилися, та про це тільки й говорили. Гімназійні поети склали навіть пісоньку про пригоди чорного котика, що її що вечора хор, захований у кущах, виспівував Шмірерові за добраніч.

За два тижні, Шмірера в місті вже не було: прислужився йому Мартович з своїм »приносом«.

TULA-online.org

Я Є Ш Н Я

I.

Давні то вже часи, коли марка летіла стрімголов у долину, а ціни на хліб, збіжжя та всяку поживу линули в гору, мов на крилах. Бувало, рано заплатиш за яйце сотку, а під вечір уже й за три не купиш.

Не диво, що Червоняк не міг ніяк дати собі ради з домашньою господаркою, тимбільше, що більшу часть платні, як тільки діставав, зараз міняв на доляри та ховав. Бувало таке, що вже коло десятого в Червоняка не ставало грошей на харчі, а на борг купці не хотіли давати, бо раз, що гроші тратили вартість з години на годину, а друге, що Червоняк належав до тих, що нерадо віддають позичене.

Круто бувало нераз з Червоняком, але він і тоді вмів собі порадити. В суді, де він служив, бувало чимало судових комісій, а що ніхто із суддів не хотів їздити, бо комісійні »кошти« нераз не давали навіть тільки, щоб за це можна було купити дві-три коробки сірників, Червоняк зголошувався до товаришів, на заступство, на що вони радо погоджувалися.

На комісії їздив Червоняк, бо вимірkував собі, що на селі легче за молоко, бараболю, яйця та хліб, що тоді йшли мало не на вагу золота.

Вибираючися на комісію, брав Червоняк із собою різні кошики, мішки, бутлі на молоко, бо любив, щоб усе в порядку було. Як тільки приїжджав у село, зараз казав кликати до себе війта та посилав по селі робити покупки. Визначував з гори, кілько чого має купити,

TULA-online.org

призначував відразу ціну, очевидно на половину, або й більше дешевшу, чим у місті.

Війт, звичайно, кривився, чухався в потилицю, що так дешево ніде не дістане, але не було ради. Мусів іти! Нераз і сам мусів докладати із свойого, щоби тільки заспокоїти радників апетит. А радник, коли був з війта вдоволений, частував його папіросом, що його передтим узяв від адвоката, а бувало, що й від свого писаря.

II.

Десь під кінець серпня припала Червонякові комісія до Вільшан. Втішився нею, бо дома вже харчі кінчалися, а в кармані шелестіло ледве кілька тисяч марок. За ці марки можна було купити ще з бохонець-два хліба, але як цим дожити до першого, Червоняк ніяк не міг виміркувати. А міняти доляри, то краще вже вирвати два здорові зуби! Тому Червоняк аж перехрестився, як нагодилася комісія та ще до Вільшан.

Вільшани, село багате, велике, засібне, нераз із нього привозив Червоняк смашні речі домів. То з десять »грудок«, то копу яєць, то кілька літрів молока. Часами можна було купити навіть трохи масла, чи сметани, а як хто в селі заколов веприка, чи ялівку, то й трохи мяса. А все за дурничку, що за неї у місті не купив би й двох-трьох літрів молока.

Ранком вибрався Червоняк на комісію, бо до Вільшан було кілька миль дороги.

Приїхав та зараз казав прикликати війта. Всунув йому три тисячки марок у руку та казав накупити яєць, масла, »грудок« — словом усего, що лише дасться.

Війт подивився на Червоняка та на марки та тільки раменами здвигнув.

TULA-online.org

— Що ж я за тото куплю? — каже. — Пять чи шість яєць, чи що?

— Що? — закричав Червоняк. — За такі гроші? А перед війною кілько яйце коштувало?

— Два нових...

— Ну! А я-ж тобі тисячі даю!

— Е! — каже війт.

— То ти так? Ти такий гайдамака! Бунти робиш? Теперішні гроші тобі »е«?..

— Та я...

— Ну, марш! І щоб мені було зараз дві копи яєць!

Війт зник, щоби спекатися біди, а Червоняк пішов »робити комісію«.

III.

Над вечір покінчив Червоняк комісію, до вечора накупив війт по селі яєць для Червоняка. Приніс повний кошик та ще за пазухою з пять.

— Ну, бачиш, — каже Червоняк. — А грошей стало?

— Та стало...

— Ну, пакуйже до воза!

Запакували яйця з кошиком у віз, біля фірманових ніг, сів на фіру Червоняк із своїм протоколянтом тай поїхали.

Віз туркотів по камянистій дорозі, а вслід за возом котилися війтові слова:

— А щоб ти тріс за мою працю!

Їхали довго, довго, вже й смеркати почало. Червоняк раз-у-раз торкав візника кулаком у плечі, щоби вважав на яйця та щоб їхав уважно. І в думці мріяв собі, як то буде добре, як він приїде додому та привезе повний кошик яєць. Тото великі очі зроблять жінка та діти. А смачна яєшня із зеленою цибулькою на верху, тото буде смакувати!..

TULA-online.org

Нараз...

Чи візник задрімав, чи кінь спотикнувся, возом кинуло в гору, а візника аж підкинуло.

— Но! — зверещав Червоняк. — Чому не вважаєш, йолупе?!

— Та я ніщо, прошу панської ласки.

— А яйця побилися?

— Та ні, прошу пана! — каже візник, обертаючися до Червоняка.

— Ну, чого-ж обертаєшся? Їдь!

Відвернувся візник до коней, поправився на сидженні, що з нього ізсунувся, як підкинуло віз, затяв коні та поїхав.

Ніччу приїхали під Червоняків дім. Грубий Червоняк скотився з воза та біжить до кошика. Мацнув рукою в кошик, а там уже готова яєшня.

Замащеними руками вхопив себе за голову. А далі, як не пірве візника за чуба, як не зачне періщити!

Ледве вирвався візник із Червонякових рук, затяв коні та втік. Лишив Червоняка серед подвіря над кошиком з яєшнею.

Інший плюнув би та відвернувся, але Червоняк був не з тих. Ледве живий доплентався до хати. На вечерю навіть не глянув. Поклався до ліжка й не вставав три дні. Жінка думала, що простудився на комісії. Ставила баньки, клала оклади, а коли Червоняк нарешті поздоровів і попросив їсти, жінка запропонувала яєшню... Тоді сталося з Червоняком щось несамовите. Визвірився на жінку, ледви та втікла з кімнати. З того часу яєшня зникла з харчевої програми в домі Червоняка.

TULA-online.org

ХАМСЬКЕ ВИХОВАННЯ

I.

Вчитель латинської мови в одній із подільських гімназій, Финтик, був уже підстаркуватий, а все ще парубочив. Тому нераз, як досолив хлопцям у школі, виспівували вони йому вечорами під вікнами серенаду, що кінчалася словами:

»Старий Финтик, старий,
старий, як собака,
а ще не женився!«

Ці співи лютували Финтика, бо обнижували його повагу поміж учениками: за старшими потягали малі й нераз вечором, як Финтик проходив вулицею, чув, як захований за плотом, або в кущах, витягав якийсь молодчина голосно:

»Ста-а-а-рий Финтик, ста-а-а-а-рий!«

Тому Финтик рішив оженитися. Хай буде, що буде, аби тільки позбутися тих дотинків. Розважив Финтик і те, що його майбутня молода буде мати якесь придане, обчислив, що його вчительська платня стане, щоби на неї прожила родина та почав розглядатися за жінкою. Шукав, радився добрих людей тай знайшов собі дівчину.

Олею її кликали. Сирота по податковому урядникові, жила зі своєю мамою з малої вдовичої платні у тому-ж таки містечку. Дівчина молода, може двадцять-пять-шість літ, русява, добре збудована, зразу подобалася Финтикові. Не довго й надумувався та за три неділі від першого знайомства освідчився. Дівчина трохи

TULA-online.org

церемонилася, що нібито ще добре його не пізнала, що це тай те, але остаточно згодилася; одного гарного вечора Финтик вернувся домів уже як суджений.

Дивно було якось Финтикові на душі. З одного боку снував рожеві мрії про те, яким родинним щастям заживе по вінчанню, а з другого знову жаль йому було того спокою, самостійного життя, тиші, що їх у майбутності втратить. Бо жінка, хоч би який ангел — то все тільки жінка, міркував Финтик. Усе щось зробить, щось видумає, чогось вчепиться і спокій пропав! Жалко ставало Финтикові, може би й роздумався, але як згадав усі Олині принади, жаль його розвівався.

Другого дня обговорили все тай понесли на заповіди. Через місяць мало бути вінчання.

II.

В містечку загуло, як в улию. Знайшлося тільки приятелів та дорадників, що Финтик і обігнатися від них не міг. Один раяв одно, другий друге, кожний знайомий хотів йому щось сказати, перед чимось остерегти, щось пригадати.

А вже найбільше заопікувалися Финтиком ті мами, що мали старших доньок на відданню. І словами й писаннями відраджували Финтикові женячки з Олею, винаходили в неї різні хиби, перевертали в гробі кості її бабки, діда та батька, щоби тільки зогидити Финтикові женячку.

Але Финтик не з тих! Він-же не даром учитель, уміє виробляти силу волі у своїх учеників, то зуміє те зробити і в себе. Трохи там йому неприємно було, як почув, що його Оля нібито любиться у своїому шурині, молодому правнику, що під той час перебував якраз у містечку, але, як оповів про це Олі, то вона так

TULA-online.org

сердечно розсміялася, так сильно-сильно пригорнулася до нього, що Финтик забув про все.

Раював та покепкував собі з усіх бабських сплетень. Дивувався навіть сам собі, як міг щось таке про свою Олю подумати та затулював уха на сплетничання лихих язиків.

III.

Олині імянини припадали в суботу, на тиждень перед вінчанням.

Ранком, перед шкільною наукою, забіг Финтик до Олиної хати з величезною китицею квітів, чоколядками та золотим перстінцем. Перстень був з гарним, великим опалем, а хоч кажуть, що той камінь приносить нещастя, Финтик рішився дати його Олі, бо не вірив у ніякі забобони.

Оля скривилася трохи на дарунок, бо була забобонна, але Финтик зумів її переконати. Подякувала і запросила Финтика на вечерю. Вечеря мала бути тиха і скромна, в домашньому кружку. Він, вона, мама, шурин тай більше ніхто.

Подякував дуже Финтик, просив тільки, щоби на нього підождати до пів до девятої, бо якраз на цей вечір на годину сему назначив директор учительську конференцію. Зате точно о пів до девятої обіцяв прийти.

Оля пристала охотно, розцілувалися тай Финтик побіг до гімназії. Такий веселий та радий, що цілий світ до серця пригорнув би. В школі ученики аж дивувалися, що Финтик такий добрий. Не мучив нікого, не питав, не зважав на те, що хто робить! Заложив руки позад себе, проходжувався по клясі та глипав раз-у-раз на годинник. Хоч було ще передполудне, він не міг дочекатися вечора...

TULA-online.org

IV.

Склалося якось так, що старий директор не довго марудив з конференцією. Вже три на восьму Финтик линув пташкою до своєї судженої. Заздалегідь уже тішився тим, як вона приємно здивується та врадується, побачивши його на цілої пів години скорше.

Підійшов під хату й побачив світло в Олиній кімнаті.

— Сидить мабуть сердечна та жде мене! — подумав Финтик.

На пальцях прокрався крізь сіни та підійшов під двері Олиної кімнати. Нащурився, приложив ухо до дверий, слухає.

А з кімнати чутно гейби якесь зітхання, гейби похлипування.

— Плаче, сердечна! — подумав Финтик.

Натиснув рукою легко клямку та непомітно відчинив двері і мовби його хто молотом угрів по голові.

На канапі напроти дверий сидів Олин шурин, а в нього на колінах Оля, обнявши його рукою за шию. Палиця, що випала із Финтикових рук, наробила лоскоту, а Оля та шурин зірвалися, як опарені.

Без слова подався Финтик до виходу; за ним наздогін кричав Олин шурин:

— І що за хамське виховання! Входити в дівочу кімнату й не застукати!

TULA-online.org

НЕПОПЛАТНИЙ ПАТРІОТИЗМ

Адвокат др. Позен ще до війни числився гарячим патріотом. Не перешкоджувало йому в тому ні мойсеєве віроісповідання, ні суто неарійська фізіономія з велитенським носом.

Не перешкоджувало йому й те, що тихцем фінансував жидівську бурсу та сіоністичну орґанізацію, що святкував врочисто суботи. Всюди знали його, як гарячого патріота. Мало-що контуша на себе не надягнув!

На час війни др. Позен утік до Відня, а по відвороті російських військ, повернув до свойого містечка. І був ще завзятіший патріот, а проти берестейського мира перший у містечку протестував...

Час іде, час минає, а др. Позен дочекався в містечку української влади...

Покрутився сюди-туди, купив український буквар, відкупив десь у мародерів українську машину до писання, прийняв до канцелярії українку-машиністку й мало що сам в українці не записався...

Але мав добру вдачу та не любив спішитися, тож поволі, рахуючи та роздумуючи, діждався відвороту українських військ.

Як лише зачався рух із відворотом військ, занепокоїлося його попереднє патріотичне сумління та почало йому робити докори ізза його симпатій із останніх часів.

Др. Позен не спав, журився, приблід, буквар спалив у печі, а машину відпродав з невеличким зиском. Та все-ж сумління ще не заспокоїв.

І може не так догризало його сумління, як страх, щоби про його пориви нового патріотизму старі други не довідалися.

TULA-online.org

Сяк-так дочекався меценас відступу українського війська. По місті пішла чутка, що через пів години — годину у місто увійдуть нові війська, а меценас, порадившися із своєю дружиною, рішив їх гідно привитати та бодай в цей спосіб очистити своє сумління.

Нараз хтось дав знати, що вже надходять нові війська, а меценас вибіг притьмом на балькон та закричав:

— Віват! Нех жие!

Але — меценас був трохи присліпкуватий і не завважив, що це були ще останні стежі українського війська.

Стрільці, хоч як були помучені, побігли зараз до мешкання меценаса, подякувати йому за привіт.

Були б дякували довше, та ситуація була така, що часу було мало.

Другою брамою вибігли стрільці та крутими жидівськими вуличками побігли за своїми, запевнивши постогнуючого меценаса, що ще вернуться йому додякувати.

Але меценас не з цих! Зірвався скоренько й при помочі дружини та служби забарикадував вхід до мешкання.

А тимчасом хтось доніс полякам, що в хаті меценаса поховалися »караїми«.

Стежа вбігла скоренько на сходи, добувається до дверий меценаса, щоб забрати полонених. Але меценас не дурний! Не пускає, бо переконаний, що це »тамті« вернулися дальше дякувати. Не помогли погрози. Меценас не пускав, ба, загрозив навіть скаргою до »самого« Петрушевича!

Це розлютило гостей до краю.

Силою вивалили двері — тай знову з двадцятьпять разів »подякували« меценасові за послух.

А меценас Позен уже навіть не кричав. Положився животом на постіль та постогнував з болю.

TULA-online.org

ОЩАДНА ЖІНКА

І.

Не було в містечку ощаднішої жінки від ветеринарової Рівенської. Своєю ощадністю доказувала вона чудес. З половини платні чоловіка, міського ветеринаря в малому містечку, вміла удержати дім, приготовити для чоловіка все, що він любив попоїсти чи випити, убрати його елеґантно й сама чепурилася. А треба знати, що »пан доктор« Рівенський, хоч і був скупий, любив добре випити й закусити, ба, навіть у карти пограти. В картах мав щастя. Програвав рідко. Частіше вигравав, але з виграної не вираховувався ні перед партнерами, ні перед жінкою.

Пані Рівенська не гнівалася на нього. Розуміла, що як чоловік напрацюється цілу днину, мусить мати для себе якусь розраду. Часами навіть сама його посилала до касина. Особливо тоді, як до них приїздили із сусіднього, повітового міста свояки.

Цих свояків було в пані Рівенській небагато. Часом приїздив один брат із перших, а часами знову небіж. Дуже їх любила пані Рівенська, а вони її напевне також, бо ніколи не обійшлося без того, щоб котрий не привіз квітів, цукорків, парфуми, або якої матерії на блюзку.

Нерідко пані Рівенська сама їздила до повітового містечка. Виїздила звичайно пополудневим поїздом, а вертала на другий день рано, бо іншого получення залізницею не було. Мусіла, сердешна, висиджувати на залізничому двірці пять годин.

TULA-online.org

Не дивниця-ж, що повертала вона додому перевтомлена, з сильно підкруженими очима.

Але з такої поїздки не верталася ніколи з порожніми руками. Все щось додому привезла: пачку добрих циґар для чоловіка, пляшечку доброї наливки, тощо. Очевидно, все це коштувало дуже мало. Вона була ощадна й не переплачувала ніколи. На всякий випадок пан Рівенський ніколи не доплачував до жінчиних подарунків.

II.

Пан Рівенський був систематик. Жінці віддавав що »першого« половину платні, другу половину ховав »на чорну годину«. Зразу носив гроші до банку, але коли один з них збанкротував, пан Рівенський втратив довіря до всіх банків і кас на світі. З того часу почав міняти половину своєї платні на »тверду« валюту, завивав печаливо в ґазету, ховав у куверту, заляковував і виписавши на куверті дату й суму, ховав у потайний сховок у шафі. Робив це потайки, щоб ніхто не підглянув, а як нікого не було дома, витягав куверти, числив, та сумував заощаджені гроші. Минали місяці й літа, а що »чорна година« барилася, збірка залякованих куверт в потайнику пана Рівенського розтягалася в чимраз довшу гармонію. Пан Рівенський любувався, як у нього росли десятки, сотки, а там і тисячі »твердої« валюти. Майбутня »чорна година« сіріла, вияснювалася, а там уже зовсім його не лякала. Йшов їй назустріч у переконанні, що збірка залякованих куверт у потайнику блисне колись, на склоні його життя, семибарвною райдугою добре заслуженого щастя й добробуту.

TULA-online.org

III.

Різні люди в містечку різно говорили про ощадність пані Рівенської. Заздрих і злобних людей скрізь повно.

Нацьковували вони Рівенського на дружину, ніби вона його зраджує. Доноси, плітки та наклепи сипалися, як із рукава. Говорили й писали, що ці її свояки, то не свояки, а звичайні коханці, що Рівенська вбирає та годує себе та чоловіка за їхні гроші. Всіляко зависні люди говорили.

Але Рівенський був певний і себе і своєї дружини. Любив її гаряче, а вона впевняла його, що понад нього немає в світі кращого чоловіка. Чого-ж йому було більше треба!

Цих двадцять літ різниці, що було поміж ними, не значило ніщо, бо там, де панує взаїмна любов, ніхто не дивиться на літа. Так бодай впевнювала Рівенська свойого чоловіка, а він вірив їй більше, чим самому собі.

Правду кажучи, самому собі Рівенський не дуже вірив, бо хоч йому вже давно на шістьдесятку пішло, нераз приходили йому в голову грішні думки. Але він відмахувався від них, мов від влізливих мух і вертав до рівноваги. Подвоював свою вважливість і вирозумілість для жінки, а вже на похвалу її ощадности не находив слів.

IV.

Свої імянини святкував Рівенський на теплого Івана; на це свято лагодилися всі кілька тижнів уперід.

Рівенська бувало й пять разів, за два тижні, виїздила до повітового міста купити дечого, бо в містечку не було всього, що треба. Місцевий адвокат кільканад-

TULA-online.org

цять разів писав і переписував іменинний тост, щоб врешті вернути до того, що його говорив попередніх літ, бо цей здавався йому найкращий. Недаром-же склав цей тост його концепієнт, що колись писав поезії, а відтак дописи до часописів.

Міські мясарі завчасу приходили впевняти Рівенську, щоби вона про мясиво не журилася, а бурмістр прислав бочку вина. Правда, вино було квасне, але дарованому коневі не заглядають у зуби; де багато гостей, там і квасне вино минеться.

Сам день імянин зачинався дуже святочно. Рано, коло сьомої години, поки Рівенський вспів встати з постелі, всувалася тихенько до його кімнати Рівенська з китичкою квітів, поцілуєм розбуджувала його та складала свої побажання. В цьому дні вільно було Рівенському й поцілувати дружину. Потім приходили з побажаннями мясарі та торговці худобою, але вони висловлювали свої побажання в кухні: лишали там свої приноси та клали Настці в голову, щоб вона не забула, що хто приніс.

Коло полудня приходили близчі знайомі та приятелі; вони вже лишалися до вечора. Зїдали наперед малу перекуску, потім обідець, сідали пограти в карти й грали до пізної ночі.

Ввечері домівка Рівенських сяла від світла, з неї ніся по вулиці гамір розбавлених гостей. Перлилося в чарках вино, неслися грімкі тости й ще грімкіші »многолітствія«.

Співали »многая літа« солєнізантові, гостям і всім, хто тільки на думку прийшов. Обоє Рівенські ходили коло гостей, заохочували, припрошували.

Гості бавилися, звичайно, до самого світанку.

А як уже на світ благословило і треба було домів вибиратися, пригадав собі хтось, що ще хазяйки не вшанували. Пошепотіли поважніші гості поміж собою,

TULA-online.org

пошепотіли з Рівенським, цей налив наново чарки вином, а бурмістр став говорити тоаст у честь хазяйки.

Не вино — мід із уст йому плив. Хвалив її, як вірну дружину, запопадливу хазяйку, ставив за приклад ощадности всім жінкам. Довго і гарно говорив пан бурмістр!

Рівенська раділа, а Рівенському аж сльози блищали в очах.

А коли гості трохи заспокоїлися, пан Рівенський, сівши в підряд з бурмістром, говорив зворушений:

— Так, так, пане бурмістр! Добра й ощадна жінка, то ґрунт. Он, хоч би моя Анельця. Недавно їздила на виставу до Львова. Дав я їй пятьдесять корон. Сам знаю, що це мало, але більше не мав. І що ви думаєте? І на виставі була і навезла собі два пакунки різних фаталашків і ще тридцять корон домів привезла. А сама-ж дорога до Львова двадцять корон коштує!..

— Та як? — здивувався бурмістр.

— Та просто, ощадна жінка, тай годі, — говорив пан Рівенський.

— Ощадна, то ощадна, але якжеж так можна, мати пятьдесять корон, а видати сто?

— Трудно, треба вміти купувати. Тричі гріш у пальцях обернути, а раз видати...

Бурмістр був уже добре »під гумором« і замісць, як звичайно, потакувати, зважився на сумнів про таку ідеальну ощадність і купецький хист пані Рівенської.

— Е, пане доктор! — говорив він, погикуючи, — говоріть ви своє, а я таки не вірю в чуда.

— Чуда?

— Певне! Я далекий від того, щоби вірити сплетням, але...

— Що але...

— Нічого, я так собі, а зрештою, що мене то обходить...

TULA-online.org

Розмова урвалася. Пан Рівенський відсунувся від бурмістра, а потім непомітно висунувся з їдальні й пішов до свого кабінету. Сів тяжко у фотелі, закурив цигаро й задумався. Вперве в життю зродився в нього сумнів. А може? Може й справді Анельця його зраджує! А він їй так вірив, так вірив! Нараз Рівенський зірвався з фотелю, підбіг до шафи, добув ключ і витяг шуфляду з потайником.

На дні шуфляди, в лівому куті, рожевіли рядочком заляковані куверти. Вхопив першу з краю. Розірвав тремтючими руками, розгорнув газету й мало не крикнув. Замість »твердої« валюти, висипалися з газети рівно порізані свистки сірого паперу...

Мов божевільний, кинувся до дальших куверт. В другій, третій, десятій було те саме... Хотів піднятися, але не міг. Наче млинський камінь придавив його до землі... Так ось це його »чорна година«, це »ощадність« його Анельці.

Скрипнули двері, на порозі кабінету станула пані Рівенська. В миг зорієнтувалася в ситуації. Хотіла завернути, але вже було пізно. Рівенський почув скрип дверей і оглянувся в її бік. Глянув на неї широко розкритими очима.

— Так ось воно як? — ледви промовив.

Рівенська вже прийшла до притомности. Трудно. Рівенський тимчасом піднявся з землі, сперся на стіл і промовив глухо:

— А може так і краще.

— Що краще? — спитала жінка.

— Краще, що ти »ощаджувала« на моїх ощадностях, аніж би мала ощаджувати на доброму імени.

— Я тебе не розумію.

— Але я тебе розумію і не гніваюся. Ходім!

TULA-online.org

В їдальні не вгавав гамір. Гості співали вже кожен на свій рахунок. Ніхто нікого не слухав. Усім уже ходила голова ходором. Рівенський присівся до бурмістра й нишком щось йому оповідав. Був вдоволений і щасливий.

TULA-online.org

КОНКУРЕНТ

Найприкріша була для нас у школі та лекція латини, що була призначена на пятницю пополудні від години третьої до четвертої. Наш »латинник« бував тоді дуже часто в лихому настрою та нераз за цю годину посипалося в клясі більше »двійок«, ніж за цілий тиждень. І ніщо не помагало! Можна було викувати слова та переклад, »на бляшку«, він усе найшов якусь причину, щоб тільки причепитися. Хтось підібрав невідповідне слово при перекладі, дав лихий наголос, погано прочитав — і біда готова. А як уже зачав лютувати, то нехай божа ласка криє. »Двійки« сипалися, як з рукава: нераз запитаний учень ще не встав, а вже »двійка« сама писалася...

А часами знов у такі пополудневі години в пятницю був наш »латинник« безмежно добрий. Просто хоч бери та до найтяжчої рани прикладай: вона зараз загоїться.

Стали ми шукати причини цих змін у настроях нашого вчителя. Мишкували, шукали, розпитували, врешті найшли. Не самі, а при допомозі товариша, що був тоді »на станції« в сестри нашого вчителя; вона вела в нього господарку.

Коштувало нас це трохи, бо треба було тому учневі цілий тиждень »фундувати« по дві склянки содової води з малиновим соком та по пять андрутів; але ми розкрили тайну. Як у пятницю були в професора на обід вареники зі сметаною, то пополудні гумор його був добрий, а як каша, або клюски, то гумор в нього був пекольний. А знов учителева сестра, як була з ним, у злагоді, то казала куховарці варити пироги, а як ні,

TULA-online.org

то або кашу, або клюски. Така дрібниця, а які наслідки!

Збагнули ми цю тайну та стали ломити собі голови, якби то зробити, щоби наш »латинник« мав усе в п'ятницю на обід пироги зі сметаною, а ми, по обіді, спокій.

Пробували переговорювати з куховаркою, але якось не йшло. Витратилися ми на »фундамент« для нашого посередника, напоїли водою зі соком, напакували андрутами, а користи з того ніякої. Куховарка була, мов камінь. Наш товариш не мав на неї впливу.

Тоді ми рішили самі забратися до діла. Вибрали ми до цього Михаська Завадівського. Він був найстарший в клясі. Високий, кремезний, з чорним вусиком під носом. Він мав... залюбитися в куховарці й обіцяти женитися з нею, як тільки здасть матуру. До матури було ще далеко й Михасько мав час роздуматися. До того-ж любов з куховаркою мала й для нього багато принади. На рахунок женячки міг зїсти, коли вже не обід, то вечеру. Михасько вмів коло справи походити й що п'ятниці на лекції латини мали ми святий спокій з учителем. І жартував і не причіпався чогонебудь і »двійок« не сипав. Одна іділля.

Та лихо не спить. Товариш, що зрадив нам тайну гуморів нашого »латинника«, почував себе покривдженим. Ми перестали йому »фундувати«, а коли він домагався почастунків, нам це надоїло і ми його раз добре перетрїпали. Тоді він побожився, що пімститься. Але ми кпили собі з нього. Що-ж він міг нам зробити? Ми були певні досмертного кохання Михаська з куховаркою.

Та одної п'ятниці, коли ми прийшли пополудні до школи, як усе певні себе, й тому майже неприготовані, наш »латинник« впав до кляси, мов граната. Не вспів ще роздягтися, як вийняв нотес і почав сипати »двійками« на право й ліво.

Ми поторопіли. З дива й не боронилися перед градом двійок.

TULA-online.org

По годині вибіг наш »латинник« з кляси подібно, як у неї влетів. Може навіть лютіший, як перед годиною.

Ми кинулися до Михаська.

— Що сталося?

Михасько тільки рукою махнув.

— Не було пирогів зі сметаною?

— Пирогів? Були й сметана була, але...

— Що »але«?

— Зле. Латинник приловив мене в кухні з куховаркою...

— Ну, то що? Тобі не вільно зайти до кухні?

— Вільно, але хіба-ж я знав, що латинник теж до куховарки підкопується?

Ми пороззявлювали роти — он воно як!

— Через вас прийдеться до іншої гімназії перенестися... — нарікав непотішений Михасько.

TULA-online.org

ЛЯБЕТ

I.

»Будою« звалося в нас, у школі, місце під катедрою, де вчитель приміщував ноги, як сідав за катедру. Наш катехит приміщував там за кару найнеспокійніших учнів. Була це найбільша кара, що він її завдавав. Бо не тільки, що треба було просидіти годину скуленому в буді, але ще треба було добре викручуватися, щоби не обірвати шамбелянового копняка.

Наш катехит був папським шамбеляном. Сердечно добра та загально люблена людина, легко запалювався, особливо-ж тоді, як зачинав оповідати про різні штучки учнів. У цьому запалі доповнював свої оповідання рухами рук та ніг, то й легко було в буді обірвати.

В одній клясі було нас щось біля сорок хлопців. Ніодин учитель не міг собі дати з нами ради, бо вдержати в руках більше, ніж пів копи розбриканих телят, було легче, ніж успокоїти нашу голоту. А найбільше розбрикані поміж нами були товариші Ведмідь та Циган. По правді звалися вони інакше, але ці призвіща так уже до них прилипли, що ніхто їх інакше й не кликав.

»Ведмідь« — низький, присадкуватий, неповоротний. »Циган« — високий, худий, як тичка, чорний, як румун, а крутій кращий від справжнього цигана.

Вистарчало, щоб хто в клясі побубнив на долоні, як циган бубнить у решітку, щоб приневолити ведмедя до танцю, а зараз зачиналася буря. А як уже сам Циган це зробив та ще став проти Ведмедя, приспівуючи

TULA-online.org

та приговорюючи, то між ними счинялася така буча, що годі їх було розірвати.

II.

До нашої гімназії приїхав був власне на візитацію інспектор Яницьо; ми присіли маком. І вчителі й учні. Один тільки катехит не боявся нікого й нічого.

Саме в тому часі завелася затяжна війна між Циганом і Ведмедем. На лекції греки, що попереджувала лекцію релігії, викликав професор Ведмедя читати. Щось там йому не легко йшло, хлопці почали сміятися, а Циган за плечима вчителя показував йому циганську музику на руках. Ведмідь збентежився ще більше тай обірвав »двію«. Але за це, як почалася павза, Ведмідь накинувся на Цигана та став його бити, куди попало. Циган не любив лишатися в боргах та віддавав. Счинилася така метушня, що ми й не счулися, як зазвонив звінок і до кляси увійшов катехит.

Схопив одного одною рукою за обшивку, другого другою та почав обох мотлошити. А потім запакував обох за кару до буди.

Примістилися оба дружно та тихенько в буді, катехит засів за катедру та, вписавшися в щоденник, зачав про щось оповідати. При цьому, як звичайно, помагав собі руками й ногами. Бідні були арештанти.

Нараз відчинилися широко двері, а в клясу увійшов інспектор. Ми з остраху подеревіли, а катехит миттю вибіг ізза катедри. Підбіг до інспектора та став відбирати в нього капелюх. Потім — так нібито припрошуючи, а ніби помагаючи — став приміщувати інспектора в лавці. Інспектор, грубий, присадкуватий панок, хотів дістатися до катедри, та катехит завинувся якось так, що таки примістив інспектора в лавці. Сам

TULA-online.org

станув при лавці, мов би замикав інспекторові вихід з неї та взявся нас перепитувати.

Предмет знали ми добре, бо катехит перепитував усіх тільки тропарі та кондаки, а горе тому, хто б їх не знав!

І було б усе в порядку, якби не ті в буді. Серед найбільшої тиші, коли котрийсь з нас деклямував якийсь тропар, пронеслося з буди:

— Рабую!

— Не йду, покажи два адути! — почулося в відповідь.

Інспектор насторожився й заки катехит опамятався, кинувся в напрямі »буди«. Глянув і заломив руки — Ведмідь і Циган, якби ніколи ніщо, грали в лябета...

TULA-online.org

ЛЕМКІВСЬКИЙ СЛОВНИЧОК

(Чотири перші оповідання нашої збірки написані в лемківському говорі. З огляду на те, що поодинокі його слова і звороти не всім зрозумілі, подаємо оце лемківський словничок).

Адзимка — паляниця.

Балець — коровай, *бамбухи* — кишки, *баюс* — ворожбит, *бевшати* — клекотіти, кипіти, *бетега* — сором, стид, *бетежний* — хворий, *бзик* — базник, *бібки* ягоди ялівця, *бобальки* — рід галушок, *бобонити* — ворожити, *босорка* — ворожка, *босорити* — ворожити, *бренкач* — сокира, *брушляк* — корсетка.

Варе (варує) — бережеться, *вечерниця* — вечірня зоря, *вірій* — косоокий, *вигляди* — вікна.

Гівки — крики, *гибати* — забиратися, *грудка* — овечий сир, *гудаки* — музики, *гаграти* — базікати.

Дзендрічок — мішочок, *дзьомні* — до мене, *дзьомпара* — яма, *допінати* — дотинати, *доціпливий* — цікавий, *дудрати* — воркотіти.

Жак — дяк.

Задзіргатися — повіситися, *замочитися* — випити по чарці, *запомуритися* — захмаритися, *зарва* — заколот, колотнеча, *здрінки* — зіниці, *змаголити* — погодитися, *змазурити* — поваляти, *зохабляти* — лишати, *зеднати* — замовити.

Йойчати — кричати.

Кайстронок — ринка, *кармани* — спідниця, *клеть* — стаєнка, *козуб* — ворожбит, що має велику силу, ніби

TULA-online.org

поганський півбог, *конярка* — стайня для коней, *коштивал* — коріння, *коцюрбин квіт* — квіт черемшини, *кусціцьок* — трішки.

Лацно — дуже, гаразд, *лахи* — вбрання, *лія* — злива, *лялючити* — годувати дитину.

Мамонити — обдурювати, *марузгати* — підлещуватися, *масник* — підлесник, *меренда* — їжа.

Набланджати — набрехати, *накляцтва* — прокльони, *на невер* — на марне.

Обгазний — знеможений, *оцінія* — булка, *опліча* — вишивана сорочка.

Палюнка — горівка, *півпалок* — стаєнка на вівці, *пипка* — люлька, *пискати* — свистати, *пищок* — свиставка, *покластися* — погодитися, *праск* — вереск.

Ринок — подвіря, місце під хату, *розпаюдитися* — розпалитися, розгарячитися.

Симинувати — погрожувати, *смот! смоне!* — глянь! *сой* — собі, *стомір* — гамір, крик, *стукати* — стогнати, *суций* — добрий, здібний.

Торофій — заколот, *трапеза* — мука.

Фалачний — впертий, *фанта* — вдова, *флага* — журба, *фрас* — чорт, *фришно* — швидко.

Цеперити — бити.

Чубатися — битися, водитися за чуба.

Шимбрити — шукати, *шпоргедь* — кухня, *штамнувати* — заборонити, перешкодити.

Щеберщатися — пручатися.

Юдати — підюджувати.

Ярець, ярцевий — ячмінь, ячмінний.

TULA-online.org

Зміст:

Передмова М. Голубця	5— 8
Людська вдячність	9— 12
Ліки	13— 15
Злодії	16— 22
Перемогла	23— 24
Чарівниця	25— 29
Хазяїн	30— 32
»Казьонний« кінь	33— 35
Невдячний товариш	36— 38
Приховок	39— 42
Найнятий батько	43— 46
Серенада	47— 49
Єгипетське запалення	50— 53
Проклятий ровер	54— 57
Заступник	58— 60
Маївка	61— 66
Мірган Карабетіян	67— 74
Хитрий Бойчик	75— 78
Картографї	79— 83
Приймак	84— 92
Нове право	93— 97
Чорний котик	98—101
Яєшня	102—105
Хамське виховання	106—109
Непоплатний патріотизм	110—111
Ощадна жінка	112—118
Конкурент	119—121
Лябет	122—124
Лемківський словничок	125—126

TULA-online.org

TULA-online.org

Читайте! **Передплачуйте!**

Наш Прапор

ілюстрований популярний часопис,
що виходить двічі в тиждень
в четвер і в неділю

„НАШ ПРАПОР" — приносить у кожному числі статті на політичні, господарські та культурні теми і багато інформацій з цілого світа.

„НАШ ПРАПОР" — дає в кожному числі обширний огляд української та чужої преси, з якого читач довідується про те, що пишуть другі газети.

„НАШ ПРАПОР" — інформує про українське життя на всіх українських землях.

КОЖНИЙ ТОЧНИЙ ПЕРЕДПЛАТНИК
„НАШОГО ПРАПОРУ"
дістає щомісяця безплатно
ОДИН ТОМ „УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ"

ПЕРЕДПЛАТА НА „НАШ ПРАПОР"
в краю разом з „Українською Бібліотекою":

місячно з 1. томом	1	зл. 95	гр.
на 2 місяці з 2. томами	3	„ 70	„
чвертьрічно з 3. томами	5	„ 55	„
піврічно з 6. томами	11	„ 10	„
річно з 12. томами	22	„ 20	„

закордоном разом з „Українською Бібліотекою" (12 томів) річно згори 32 зл, або їх рівновартість.

Адреса: ЛЬВІВ, КОСЦЮШКА 1 а, чек. конто 500.277.

TULA-online.org

TULA-online.org